Az Európai Unió
Tanácsa

Brüsszel, 2026. november 20.
(OR. en)

16209/26

SOC 782
ANTIDISCRIM 116
GENDER 179
JAI 1473
FREMP 363
COHOM 147
EDUC 470

FEDŐLAP

Küldi:	az Európai Bizottság főtitkára részéről Martine DEPREZ igazgató
Az átvétel dátuma:	2026. november 3.
Címzett:	Thérèse BLANCHET, az Európai Unió Tanácsának főtitkára
Biz. dok. sz.:	COM(2026) 602 final
Tárgy:	A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK *a nemzeti romastratégiai kereteknek a romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítását célzó uniós stratégiai keretrendszer, valamint a romák egyenlőségéről, társadalmi befogadásáról és részvételéről szóló tanácsi ajánlás fényében történő végrehajtása terén elért eredményekről*

Mellékelten továbbítjuk a delegációknak a következő dokumentumot: COM(2026) 602 final.

Melléklet: COM(2026) 602 final

EURÓPAI
BIZOTTSÁG

Brüsszel, 2026.11.3.
COM(2026) 602 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK

a nemzeti romastratégiai kereteknek a romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítását célzó uniós stratégiai keretrendszer, valamint a romák egyenlőségéről, társadalmi befogadásáról és részvételéről szóló tanácsi ajánlás fényében történő végrehajtása terén elért eredményekről

{SWD(2026) 330 final}

Tartalom

BEVEZETÉS 1
I. PARTNERSÉGEK ÉS INTÉZMÉNYI KAPACITÁS 2
II. AZ EU CÉLKITŰZÉSEI 5
II.I A cigányellenesség és a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem és annak megelőzése 5
II.II A szegénység és a társadalmi kirekesztés csökkentése 8
II.III A részvétel előmozdítása a társadalmi szerepvállalás lehetővé tételén, az együttműködésen és a bizalmon keresztül 10
II.IV A színvonalas, inkluzív többségi oktatáshoz való ténylegesen egyenlő hozzáférés javítása 12
II.V A színvonalas és fenntartható foglalkoztatáshoz való ténylegesen egyenlő hozzáférés növelése 15
II.VI A romák egészségének javítása és a színvonalas egészségügyi ellátáshoz és szociális szolgáltatásokhoz való ténylegesen egyenlő hozzáférésük javítása 17
II.VII A megfelelő deszegregált lakhatáshoz és alapvető szolgáltatásokhoz való, ténylegesen egyenlő hozzáférés növelése 19
III. ROMÁK A BŐVÍTÉSI RÉGIÓBAN 21
IV. UNIÓS INTÉZKEDÉSEK 23
KÖVETKEZTETÉS 28

BEVEZETÉS

Az Európai Unió (EU) azon az elven alapul, hogy valamennyi polgára számára lehetővé kell tenni a társadalomban való teljes körű részvételt. Az egyenlőség, a társadalmi befogadás és az alapvető jogok tiszteletben tartása az uniós jogszabályokat, szakpolitikákat és fellépéseket vezérlő alapvető uniós értékek. Ezen értékek elengedhetetlenek a társadalmi kohézió, a gazdasági reziliencia és a hosszú távú versenyképesség szempontjából. Ezzel összefüggésben és az egyenlőségközpontú Unió napirendjével összhangban a Bizottság kulcsfontosságú prioritássá tette a hátrányos megkülönböztetés tilalmát és a társadalmi befogadást. A romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítása e kötelezettségvállalás szerves részét képezi, valamint hozzájárul a Szerződésekben és az Alapjogi Chartában foglalt jogok és elvek érvényesítéséhez.

A romák[1] Európa legnagyobb etnikai kisebbségét alkotják, és a becslések szerint 10–12 millió roma él szerte a kontinensen, közülük több mint 6 millió az EU-ban[2]. Ez a szám a nyugat-balkáni országok csatlakozásával várhatóan jelentősen növekedni fog. A folyamatban lévő nemzeti és uniós erőfeszítések ellenére sok roma továbbra is hátrányos megkülönböztetéssel, cigányellenességgel és társadalmi-gazdasági kirekesztéssel szembesül. E tartós egyenlőtlenségek kezelése érdekében 2020. október 7-én elfogadták a romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítását célzó, a 2020–2030-as időszakra vonatkozó megerősített uniós stratégiai keretrendszert. Hét uniós szintű célkitűzést[3] vezetett be, és első alkalommal határozott meg 2030-ra kiemelt uniós számszerű célértékeket. Olyan „közös, de differenciált megközelítést” szorgalmaz, amelynek keretében valamennyi tagállam a közös uniós szintű célkitűzések elérésén és a minimális kötelezettségvállalások végrehajtásán dolgozik, miközben intézkedéseit a nemzeti körülményekhez és roma népességük méretéhez igazítja. A jelentős roma népességgel rendelkező tagállamok várhatóan ambiciózusabb kötelezettségvállalásokat fogadnak el. A keretrendszert megerősítette a 2021. március 12-i tanácsi ajánlás, amelyben a tagállamok elkötelezték magukat nemzeti romastratégiai kereteik elfogadása és végrehajtása mellett. Ezen uniós eszközök végrehajtását a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok, az uniós finanszírozás, a nyomonkövetési mechanizmusok és az egymástól való tanulás támogatják, amelyek együttesen közös keretet

[1] A „roma” kifejezés gyűjtőfogalom, amely a különböző roma származású emberek széles körét foglalja magában, például a romákat, a szintiket, a kálókat, a romnicseleket és a beásokat/rudárikat. Kiterjed továbbá olyan csoportokra is, mint az askáli, egyiptomi, jenis, dom, lom, rom és abdál népesség, valamint a nomád életmódot folytató etnikai csoportokra és a *Gens du voyage* közigazgatási megnevezés alá tartozókra, és minden olyan emberre, aki cigánynak vallja magát, anélkül, hogy a gyűjtőfogalom használata tagadná e csoportok sajátosságait.

[2] Európa Tanács, emberi jogi biztos (2025), The Unheard 12 Million – Council of Europe Commissioner issues urgent wake-up call to act for Roma and Traveller rights (A meg nem hallgatott 12 millió – Az Európa Tanács emberi jogi biztosa sürgős cselekvésre szólít fel a roma és a traveller közösség jogainak érvényesítése érdekében), 2025. október 1.

[3] Ezek i. a cigányellenesség és hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem és ezek megelőzése; ii. a szegénység és a társadalmi kirekesztés csökkentése a romák és az általános népesség közötti társadalmi-gazdasági szakadék megszüntetése érdekében; iii. a részvétel előmozdítása a társadalmi szerepvállalás lehetővé tételén, az együttműködésen és a bizalmon keresztül; iv. a színvonalas, inkluzív többségi oktatáshoz való ténylegesen egyenlő hozzáférés javítása; v. a színvonalas és fenntartható foglalkoztatáshoz való ténylegesen egyenlő hozzáférés javítása; vi. a romák egészségének javítása és a színvonalas egészségügyi ellátáshoz és szociális szolgáltatásokhoz való, ténylegesen egyenlő hozzáférésük javítása; vii. a megfelelő deszegregált lakhatáshoz és alapvető szolgáltatásokhoz való, ténylegesen egyenlő hozzáférés javítása.

biztosítanak a fellépéshez, az elszámoltathatósághoz és a koordinációhoz, valamint a közös célokat közös európai kötelezettségvállalássá alakítják.

Az uniós romastratégiai keret kétéves nyomonkövetési ciklusának részeként valamennyi tagállam[4] jelentést nyújt be az Európai Bizottságnak a nemzeti romastratégiai kereteiről. Ennek alapján a Bizottság összesített értékelést tesz közzé az EU-ban elért eredményekről. E harmadik bizottsági végrehajtási jelentés a 2023. június 1. és 2025. március 31. között elért eredményeket tárgyalja[5].

A nemzeti jelentések mellett ez az értékelés két további bizonyítékforrásra is támaszkodik. Először is, az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által végzett 2024. évi romafelmérésre, amely összehasonlítható adatokat szolgáltat a romák helyzetéről[6]. Másodszor, a roma és a romákat támogató civil társadalmi szervezetek és más érdekelt felek (a továbbiakban: érdekelt felek) észrevételeire, amelyeket három kulcsfontosságú kezdeményezésen keresztül gyűjtöttek össze: a roma civil társadalmi ellenőrzés elnevezésű kezdeményezés, a végrehajtásról Lahbib biztossal folytatott párbeszéd és egy véleményezési felhívás. Ezen észrevételek értékes betekintést nyújtanak az uniós romastratégiai keret végrehajtása során az érdekelt felek előtt álló kihívásokba és a hatékonyabb végrehajtás módszereibe.

A tagállamok – többek között uniós finanszírozású kezdeményezések révén – intézkedéseket hoztak az irányítás és a nyomon követés megerősítése, a cigányellenesség és a megkülönböztetés elleni küzdelem fokozása, valamint a romák oktatáshoz, foglalkoztatáshoz, egészségügyi ellátáshoz és lakhatáshoz való hozzáférésének javítása céljából. A 2024. évi romákról szóló felmérés eredményei javulást mutatnak 2016 óta, beleértve a súlyos anyagi nélkülözésben élők és a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatal romák (NEET-fiatalok) arányának csökkenését, a fizetett munkát végző romák arányának növekedését, a kisgyermekkori nevelésben és gondozásban való részvétel bővülését, valamint a lakhatási feltételek javulását. Mindazonáltal az előrehaladás továbbra is egyenetlen a tagállamok és a szakpolitikai területek között, és változatlanul jelentős kihívások állnak fenn a szakpolitikai kötelezettségvállalásoknak a romák életfeltételeinek kézzelfogható javulását eredményező fejlesztésekké alakítása terén.

Ez a jelentés a nemzeti romastratégiai keretrendszerek végrehajtását, valamint az uniós romastratégiai keretben szereplő célok és célértékek felé tett előrehaladást értékeli. Kiterjed továbbá a bővítési régióban bekövetkezett fejleményekre és a vonatkozó uniós szintű fellépésekre is. A jelentést bizottsági szolgálati munkadokumentum egészíti ki, amely tartalmazza a Bizottság által készített országismertetőket, valamint az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége által készített, a nemzeti mennyiségi célokról és a bejelentett előrehaladásról szóló áttekintést (lásd a függeléket).

I. PARTNERSÉGEK ÉS INTÉZMÉNYI KAPACITÁS

A hatékony irányítás elengedhetetlen a nemzeti romastratégiai keretek végrehajtásához. Bár valamennyi tagállam létrehozott a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok köré szerveződő irányítási struktúrákat, továbbra is jelentős különbségek mutatkoznak az

[4] Ez alól Málta kivételt képez.
[5] A jelentéstételi időszakot követően végrehajtott intézkedések csak akkor szerepelnek ebben a jelentésben, ha a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok bejelentik azokat a Bizottságnak.
[6] A felmérés 10 tagállamra (BG, CZ, FR, EL, HU, IE, IT, PT RO, ES) és három tagjelölt országra (AL, MK, RS) terjed ki.

intézményi kapacitás, a koordináció, az érdekelt felek részvétele és a helyi szintű végrehajtás terén. Ezen intézkedéseket meg kell erősíteni annak érdekében, hogy a nemzeti stratégiák hatékony intézkedésekké váljanak. Ezzel összefüggésben az érdekelt felek kiemelték, hogy továbbra is kihívást jelent a nemzeti romastratégiai keretek hatékony helyi fellépéssé alakítása, különös tekintettel a következőkre: széttagolt irányítás, korlátozott önkormányzati kapacitás és azon politikailag érzékeny kérdések, amelyek hatással vannak a romák társadalmi befogadását célzó intézkedések rangsorolására és végrehajtására. Ez rávilágít arra, hogy kapacitásépítés és technikai segítségnyújtás révén erőteljesebb támogatásra van szükség.

Főbb eredmények

Valamennyi jelentéskészítő tagállam kijelölte a nemzeti romastratégiai keretük végrehajtásának koordinálásáért felelős nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontokat. Számos országban lépéseket tettek a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok működésének megerősítése érdekében a személyzet létszámának növelése, az intézményi keretek javítása vagy több költségvetési forrás biztosítása révén[7]. A nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok számos esetben közvetlenül részt vesznek a program nyomonkövetési és koordinációs mechanizmusaiban[8]. Ez segít abban, hogy a romák társadalmi befogadásával kapcsolatos prioritások jobban beépüljenek a szélesebb körű szociális és kohéziós politikákba. Szlovákiában például a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pont az Európai Szociális Alap Plusz (ESZA+) és az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) által társfinanszírozott kohéziós politikai program, a Szlovákia 2021 és 2027 program monitoringbizottságának teljes jogú tagja, és koordinálja a marginalizált roma közösségekkel foglalkozó külön bizottság tevékenységét. Ciprus létrehozta a nemzeti romastratégiai keret monitoringbizottságát, amely a koordináció és a szakpolitikai döntéshozatalban való részvétel megerősítése érdekében összefogja a minisztériumokat és a romák képviselőit.

A romák integrációját célzó intézkedések végrehajtása a regionális és helyi hatóságokkal való együttműködésen is múlik. Az önkormányzatok fontos szerepet játszanak az intézkedések végrehajtásában olyan kulcsfontosságú területeken, mint az oktatás, a lakhatás és a szociális szolgáltatások. Görögország például olyan keretrendszert vezetett be, amelynek keretében már 85 település nyújtott be helyi romaintegrációs cselekvési tervet a nemzeti prioritásokkal való összhang biztosítása érdekében.

Összesen 20 tagállam[9] követi rendszeresen nyomon nemzeti romastratégiai kereteinek végrehajtását, és határozott meg legalább egy számszerű vagy minőségi célértéket. Biztató, hogy szinte minden jelentős roma népességgel rendelkező ország legalább öt célkitűzésre vonatkozóan határozott meg számszerű célértékeket és mutatókat. Csehország, Szlovákia és Spanyolország az uniós romastratégiai keret mutatóival összehangolt, megbízható nyomonkövetési kereteket dolgozott ki, míg Bulgária kerete korlátozottabb, de összességében igazodik e mutatókhoz. A többi, jelentős roma népességgel rendelkező tagállamban a nyomonkövetési keretek kidolgozottsága eltérő szinten áll; a jelentés elkészítésének időpontjában még részben vagy egészben nem határozták meg az egyes mutatókat vagy célértékeket (lásd a függeléket), ami hatással van a nemzeti célértékek elérése felé tett előrehaladás értékelésére.

Amennyiben a nemzeti romastratégiai keretrendszerek alapján nemzeti célértékeket határoztak meg (a célévek eltérőek), a rendelkezésre álló információk azt mutatják, hogy az azok elérése

[7] BE, BG, CZ, DE, EL, ES, FR, HU, HR, IE, IT, LT, LV, RO, SI, SK.
[8] BG, CZ, EL, ES, FR, HR, HU, LV, IT, RO, SK.
[9] BE, BG, CY, CZ, EE, EL, ES, FI, HR, HU, IE, IT, LV, LT, NL, PL, RO, SE, SI, SK.

felé tett előrehaladás eltérő: Bulgária arról számolt be, hogy az iskola előtti nevelésben való részvétel és a felső középfokú oktatás terén elérte az ország 2030-ra kitűzött célértékeit, más területeken pedig némi haladást ért el; Szlovákia jó úton halad a romák lakhatására és a részvételére vonatkozó 2030-as célértékei felé; Spanyolország elérte néhány 2026-os célértékét a cigányellenességgel kapcsolatban, de más területeken, különösen az oktatás terén lemaradásban van; Csehország csak korlátozott mértékben vagy egyáltalán nem halad előre a 2030-ra kitűzött célértékek elérése felé. A Magyarország, Görögország és Románia által szolgáltatott információk nem teszik lehetővé (Magyarország és Görögország esetében 2030-ra, Románia esetében 2027-re, lásd: Függelék) vonatkozó nemzeti célértékeik felé tett előrehaladás értékelését. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének elemzése szerint 2016 óta a 16 mutató közül 10-ben javult a helyzet. Az előrehaladás azonban továbbra sem elegendő az uniós romastratégiai keretben legtöbb céljának és célértékének 2030-ig történő eléréséhez, viszont a foglalkoztatási cél elérése jelenleg jó úton halad.

Értékelés és a fennmaradó kihívások

A tagállamok folytatták a romák társadalmi befogadását támogató irányítási struktúrák megerősítését. A hatékony ágazatközi koordinációhoz továbbra is elengedhetetlen annak biztosítása, hogy a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok elegendő intézményi kapacitással és erőforrással rendelkezzenek. A romák társadalmi integrációja egyre inkább beépül az általános szakpolitikákba, de ezek gyakran nem tartalmaznak kifejezetten romákra vonatkozó biztosítékokat és tájékoztatást célzó intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a romák hozzáférjenek ezekhez, és élvezhessék azok előnyeit.

A nemzeti és helyi hatóságok közötti gyenge koordináció továbbra is jelentős szűk keresztmetszetet jelent, ami megnehezíti a nemzeti stratégiák hatékony helyi fellépéssé alakítását. A decentralizált rendszerekben a végrehajtás továbbra is gyakran mérlegelés tárgyát képezi, és az önkormányzatok elkerülik a politikailag érzékenynek tekintett intézkedések – például a szegregáció felszámolása – végrehajtását, és inkább rövid távú, konfliktusmentes intézkedéseket részesítenek előnyben.

Az egységes eredmények eléréséhez hatékonyabb irányítási rendszerekre van szükség, beleértve az egyértelműbb felelősségi köröket, a hatékony nyomon követést és a fokozott elszámoltathatóságot. A koordináció és az adminisztratív kapacitás fokozása – különösen célzott kapacitásépítés és megfelelő önkormányzati szintű ösztönzők révén – javíthatja a romák társadalmi befogadását célzó intézkedések végrehajtását, és növelheti az uniós források hatékony felhasználását. Továbbra is alapvető fontosságú az irányítási struktúrák és az uniós finanszírozású programok végrehajtása közötti kapcsolat megerősítése.

További erőfeszítésekre van szükség a tagállamok nyomonkövetési kereteinek megerősítéséhez. Egyes esetekben a célértékeket és mutatókat még nem határozták meg, vagy azok továbbra is hiányosak, míg a nyomon követés elsősorban kimeneti, nem pedig eredménymutatókra támaszkodik. E hiányosságok az adatok rendelkezésre állásának és összehasonlíthatóságának szélesebb körű korlátait tükrözik az EU-ban. Számos tagállamban a hivatalos statisztikák nem tükrözik megfelelően a roma népességet, ami megnehezíti az egyenlőtlenségek és az időbeli előrehaladás értékelését. Az összehasonlíthatóbb módszerek, valamint – adott esetben és amennyiben jogilag megengedett – a lebontott és helyettesítő adatok[10] megerősítenék a tényeken alapuló szakpolitikai döntéshozatalt, és javítanák a jelentéstétel teljességét és összehasonlíthatóságát. Amennyiben a minta mérete lehetővé teszi,

[10] Elérhető itt: https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/portfolio_of_indicators_en.pdf.

a nyomon követés az általános népességgel való összehasonlítás mellett a roma népességen belüli egyenlőtlenségeket is feltárhatja.

Iránymutatás a további fejlesztésekhez
Az uniós szintű célkitűzések elérése felé történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a „közös, de differenciált megközelítéssel" összhangban a Bizottság felszólítja a tagállamokat, különösen azokat, amelyek jelentős roma népességgel rendelkeznek, hogy:

- **erősítsék meg** a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok **megbízatását, személyzetét és finanszírozását,** biztosítsák az általános és célzott szakpolitikák, valamint az uniós finanszírozású programok koordinálásában és nyomon követésében való hatékony részvételüket, és tegyék lehetővé számukra, hogy nyomon kövessék az uniós romastratégiai kerethez képest elért előrehaladást;
- **erősítsék meg a nemzeti romastratégiai keretek nyomon követését annak érdekében, hogy nyomon lehessen követni az előrehaladást** az uniós romastratégiai kerettel összehangolt egyértelmű célértékek és eredménymutatók alapján, adott esetben lebontott és helyettesítő adatok felhasználásával, amennyiben ez jogilag megengedett,
- **fokozzák az irányítási szintek közötti koordinációt,** különösen azáltal, hogy az egyértelműbb felelősségi körök, az érdekelt felek nagyobb mértékű részvétele, a települési adminisztratív kapacitás növelése és a hatékonyabb elszámoltathatósági mechanizmusok révén **megerősítik a helyi szintű végrehajtást.**

II. AZ EU CÉLKITŰZÉSEI

E szakasz az uniós romastratégiai keret hét célkitűzésének megvalósítása terén elért eredményeket tekinti át. Minden egyes célkitűzés tekintetében ismerteti az uniós romastratégiai keret 2030-ra vonatkozó kiemelt céljait, és meghatározza azokat a referenciaértékeket, amelyekhez képest az előrehaladást értékelik.

II.I A cigányellenesség és a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem és annak megelőzése

Az uniós romastratégiai keret 2030-ra vonatkozó kiemelt céljai:
- a hátrányos megkülönböztetéssel szembesülő romák arányának legalább felére való csökkentése,
- a teljes népességen belül azon személyek arányának legalább egyharmadával való csökkentése, akik kellemetlenül érzik magukat attól, hogy roma emberek a szomszédjaik.

A cigányellenességet a romákkal szembeni rasszizmus egyik formájaként ismerik el[11], amely Unió-szerte továbbra is társadalmi kirekesztést és hátrányos megkülönböztetést okoz, aláásva az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz, a lakhatáshoz és más alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférést. Mivel a cigányellenesség jelentősen befolyásolja a romák egyenlősége, társadalmi befogadása és részvétele terén elért általános előrehaladást, a

[11] A cigányellenesség (a romákkal szembeni rasszizmus egy fajtája) történelmi gyökerekkel rendelkező strukturális jelenség, amely intézményi, társadalmi és interperszonális szinteken jelenik meg. Abból ered, ahogyan a többség látja és kezeli azokat, akiket „cigánynak" tart. A „másként való megjelölés" folyamatában gyökerezik, amely negatív és ugyanakkor pozitív, egzotizáló sztereotípiákra is épül.

cigányellenesség elleni küzdelem az uniós romastratégiai keret önálló célkitűzése és átfogó prioritása is.

A 2024. évi romafelmérés eredményei azt mutatják, hogy a romák közel egyharmada (31 %) tapasztalt etnikai háttéren alapuló hátrányos megkülönböztetést. Az intézményekbe vetett bizalom szintje továbbra is viszonylag alacsony: a roma válaszadóknak csak mintegy fele (49 %) számolt be arról, hogy megbízik hazájában a rendőrségben, míg mindössze kétötödük (40 %) fejezte ki a nemzeti jogrendszerbe vetett bizalmát. A 2023. évi Eurobarométer felmérés eredményei alapján a tagállamok válaszadóinak csupán 67 %-a érezné kényelmesnek, hogy napi kapcsolatban legyen egy roma kollégával a munkahelyén[12]. Az érdekelt felek kiemelték, hogy annak ellenére, hogy a szakpolitikai keretek között egyre inkább felismerik a cigányellenesség problémáját, az annak kezelésére irányuló erőfeszítések továbbra is széttagoltak és gyakran rövid távúak, ami rávilágít arra, hogy rendszerszinten átfogóbb és az általános szakpolitikákba jobban beágyazott fellépésre van szükség.

Főbb eredmények

A jelentéstételi időszakban jelentős számú tagállam tett lépéseket a cigányellenesség felismerésének és láthatóságának fokozása érdekében. Egyes tagállamok[13] a cigányellenesség elleni küzdelem érdekében növelték intézményi kapacitásukat; különösen Németország létrehozta a cigányellenességgel kapcsolatos bejelentéseket fogadó és információs központot (MIA), Spanyolország megkezdte a cigányellenesség elleni állami paktum kidolgozását, Litvánia pedig konzultációkat indított a cigányellenesség elleni küzdelemre szakosodott szakértői bizottságról. Csehországban és Szlovákiában a cigányellenesség fogalommeghatározásának hivatalos elfogadásával megerősítették a szakpolitikai és intézményi kereteket. A nyilvánosság tudatosságát a média és a szemléletformáló kampányok – többek között az uniós finanszírozású lett roma platform keretében készített dokumentumfilm-sorozat[14] – révén is előmozdították.

Több tagállam[15] megerősítette a hátrányos megkülönböztetés és a gyűlölet-bűncselekmények áldozatait támogató szolgáltatásokat a panasztételi mechanizmusok, a jogi segítségnyújtás és a tájékoztatási szolgáltatások javítása révén. Bulgária például több ezer jogi konzultációt biztosított mobil csapatokon keresztül, főként távoli helyszíneken[16], és mobilalkalmazást vezetett be az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében[17].

A szemléletformáló kezdeményezéseket és a megemlékezéseket – például a Roma Holokauszt Emléknapját és a Nemzetközi Roma Napot – számos tagállamban[18] szélesebb körben ismerték el, hozzájárulva a roma történelemmel és kultúrával kapcsolatos tudatosság növeléséhez. Franciaországban például a Montreuil-Bellay-i emlékhely projekt emléket állít a második világháború alatt üldözött mintegy 1 850 roma személynek, és egy emlékhelyen és egy tervezett múzeumon keresztül járul hozzá a társadalmi tudatossághoz. 2025 októberében a holland képviselőház elfogadta a Tseggai indítványt, amelyben hivatalosan nemzeti

[12] A közelgő 2026. évi Eurobarométer felmérésben új adatok állnak majd rendelkezésre a roma szomszéd elfogadottságát mérő mutató tekintetében.
[13] AT, BE, BG, CZ, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LV, LT, NL, RO, SK, SE.
[14] Elérhető itt: https://www.youtube.com/@KulturasMinistrija/videos.
[15] AT, BG, CZ, DE, EL, ES, FI, HR, IE, IT, LT, LV, SK.
[16] Elérhető itt: https://www.justice.government.bg/home/index/1201f1c6-798b-41b6-a874-052e228ac8a1?top=1
[17] Elérhető itt: https://apps.apple.com/bg/app/%D0%BF%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%BD%D0%B8-%D0%BC%D0%B8/id6471497775.
[18] AT, BE, BG, CY, CZ, DE, EE, EL, ES, FR, HR, HU, IT, LU, LV, LT, NL, PT, RO, SK.

kisebbségként ismerték el a holland romákat, szintiket és nomád életmódot folytató személyeket az Európa Tanács nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezménye alapján.

Értékelés és a fennmaradó kihívások

Annak ellenére, hogy egyre nagyobb szakpolitikai figyelmet fordítanak a cigányellenesség problémájára, a cigányellenesség és a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelemre irányuló intézkedések végrehajtása, valamint érvényesítése továbbra is egyenlőtlen és széttagolt a tagállamokban, ami a politikai elkötelezettség tartós hiányosságait és a gyenge végrehajtási mechanizmusokat tükrözi. Ennek következtében az intézményeket gyakran nem vonják kellőképpen felelősségre az olyan gyakorlatokért, mint a szegregált oktatás és a kényszerkilakoltatások.

Az intézményekbe vetett bizalom alacsony szintje, a megtorlástól való félelem és a panasztételi mechanizmusok korlátozott ismertsége miatt továbbra is széles körben elterjedt a hátrányos megkülönböztetés és a gyűlöletcselekmények alacsony bejelentési aránya. Ezért nem áll rendelkezésre elegendő megbízható adat, ami megnehezíti a hatékony szakpolitikai válaszok megtervezését és értékelését. Ugyanakkor továbbra is a bizalom és a társadalmi befogadás fő akadályai közé tartoznak a rendfenntartási gyakorlatokkal – többek között az etnikai profilalkotással és az aránytalan erőszak alkalmazásával – kapcsolatos aggályok.

A tendenciák és eredmények értékelését nemzeti és szubnacionális szinten továbbra is akadályozzák a roma népességgel szembeni hátrányos megkülönböztetésre, valamint a hátrányos megkülönböztetés többszörös és interszekcionális formáira vonatkozó, etnikai hovatartozás szerint lebontott adatok tartós hiányosságai, valamint az egyenlőtlen nyomonkövetési gyakorlatok. Az egyenlőséggel foglalkozó szervek számos tagállamban korlátozott erőforrásokkal, hatáskörökkel vagy függetlenséggel rendelkeznek, ami csökkenti azon képességüket, hogy hatékony jogorvoslatot biztosítsanak és stratégiai peres eljárásokban vegyenek részt. A tagállamoknak 2026 júniusáig kellett átültetniük az egyenlőséggel foglalkozó szervekről szóló új uniós irányelveket[19]. A helyes végrehajtás és a teljes körű megfelelés elengedhetetlen lesz az egyenlőséggel foglalkozó szervek függetlenségének, erőforrásainak és hatékonyságának megerősítéséhez, valamint e hiányosságok kezeléséhez.

Iránymutatás a további fejlesztésekhez

Az uniós szintű célkitűzések elérése felé történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a „közös, de differenciált megközelítéssel” összhangban a Bizottság felszólítja a tagállamokat, hogy:

- **erősítsék meg a hátrányos megkülönböztetés tilalmával és a gyűlölet-bűncselekményekkel foglalkozó uniós jogszabályok végrehajtását és érvényesítését** az alábbiak révén: i. megfelelő szankciók biztosítása; ii. a panasztételi mechanizmusokhoz való hozzáférés javítása; iii. a cigányellenesség eseteinek szisztematikus rögzítése; valamint iv. az alacsony bejelentési arány kezelése olyan intézkedések révén, amelyek erősítik a közintézményekbe vetett bizalmat, és nyomon követik az intézményekbe vetett bizalom változásait,

[19] A Tanács (EU) 2024/1499 irányelve (2024. május 7.) és az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1500 irányelve (2024. május 14.) az egyenlőséggel foglalkozó szervekre vonatkozó előírások megállapításáról. Elérhető itt: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1499/oj és https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1500/oj.

- **a roma történelemmel, kultúrával és cigányellenességgel kapcsolatban segítsék elő a társadalmi tudatosság növelését, valamint támogassák a megemlékezéseket és az oktatási kezdeményezéseket**, többek között az iskolai tantervek, a pedagógusképzés, a média szerepvállalása és a megemlékezések révén a társadalomban élő sztereotípiák és előítéletek ellensúlyozása érdekében,
- **a cigányellenesség kérdését kezeljék szisztematikusan az ágazati szakpolitikákban** – különösen az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügy és a lakhatás terén – a hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem, az intézményi gyakorlatok megerősítése, valamint a kulcsfontosságú szakemberek szemléletformálásának és képzésének előmozdítása révén.

II.II A szegénység és a társadalmi kirekesztés csökkentése

Az uniós romastratégiai keret 2030-ra vonatkozó kiemelt céljai:

- a romák és az általános népesség közötti szegénységi különbség legalább felére való csökkentése,
- a roma gyermekek és más gyermekek közötti szegénységi különbség legalább felére való csökkentése.

A romák tartós szegénysége Unió-szerte továbbra is komoly aggodalomra ad okot. A gyermekek aránytalanul érintettek, mivel gyermekkoruktól kezdve halmozott hátrányokkal szembesülnek, amelyek növelik a generációkon átívelő kirekesztés kockázatát, és jelentősen korlátozzák a társadalmi mobilitást.

A 2024. évi romafelmérés megállapításai megerősítik, hogy a szegénység és a gazdasági nehézségek továbbra is széles körben elterjedtek a roma közösségek körében. Összességében a roma gyermekek 77 %-át fenyegeti a szegénység kockázata, ami a teljes népesség körében mért aránynak mintegy négyszerese. Emellett 40 %-uk olyan háztartásban él, amelyet súlyos anyagi nélkülözés[20] jellemez. Ez az arány 2016 óta lényegesen javult (akkor 66 % volt), de továbbra is jelentősen meghaladja a teljes népesség körében mért arányt (7 %[21]). Az érdekelt felek hangsúlyozták a roma szegénység többdimenziós és generációkon átívelő jellegét, valamint az ágazati területeken (oktatás, foglalkoztatás, egészségügyi ellátás, lakhatás) átívelő integrált szakpolitikai válaszok szükségességét. Azt is megjegyezték, hogy bár több tagállam megerősítette a szociális védelmi rendszereket, növelte a pénzügyi ellátásokat, vagy javította az azokhoz való hozzáférést, a szegénység és a társadalmi kirekesztés kezelésére irányuló, romákat célzó intézkedések továbbra is korlátozottak, különösen azok, amelyek célja az általános támogatáshoz való hozzáférés előtt álló akadályok – például az adminisztratív akadályok, az információkhoz való korlátozott hozzáférés és a közintézményekbe vetett bizalom alacsony szintje – leküzdése.

Főbb eredmények

Számos tagállam[22] számolt be olyan intézkedésekről, amelyek célja a szociális védelemhez való hozzáférés javítása, különösen olyan tájékoztatási mechanizmusok révén, mint a belgiumi „Bridging Figures” (Flandria), amely több ezer kiszolgáltatott családot, köztük sok romát ért el, és gyakorlati támogatást nyújtott a helyi iskolákhoz és közszolgáltatásokhoz való hozzáférés

[20] A súlyos anyagi nélkülözés azt jelenti, hogy a háztartás nem tud megfizetni legalább négyet a kilenc alapvető termék, illetve kiadás közül, beleértve a megfelelő fűtést, a rendszeres tápláló ételeket és a váratlan kiadásokat (2024. évi roma felmérés, 32. o.).
[21] Elérhető itt: Eurostat 2020, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_mddd11__custom_22313195/default/table.
[22] AT, BE, BG, FI, FR, DE, EL, HU, IT, NL, RO, SK, ES.

tekintetében. E megközelítés hozzájárult a helyi romák és a közintézmények közötti kölcsönös bizalom kiépítéséhez, miközben megerősítette a helyi romák önállóságát.

Néhány tagállam[23] a szegénység és a társadalmi kirekesztés kezelésére irányuló, romákat célzó intézkedések végrehajtásáról számolt be, míg néhány tagállam[24] más ágazati célkitűzések horizontális kérdéseként kezeli e kihívásokat. Például Olaszország ESZA+ által társfinanszírozott Accedere és Salute projektjei, amelyek a romákat mint a hátrányos helyzetű csoportok egyikét célozzák meg, integrált, ágazatközi megközelítést vezettek be, amely hozzájárult a szegregált településeken élő lakosok számának jelentős csökkenéséhez.

Több tagállam[25] arról is beszámolt, hogy az uniós finanszírozási eszközök támogatásával a gyermekszegénységre összpontosít. Bulgária például egy, az ESZA+ által társfinanszírozott programot vezetett be, amely hátrányos helyzetű családokból származó gyermek számára biztosít étkezési utalványokat és kísérő támogatást, Horvátország pedig mobil, tájékoztatást nyújtó csoportokat alkalmazott az elszigetelt településeken élő családok támogatására[26].

Értékelés és a fennmaradó kihívások

A folyamatos erőfeszítések ellenére a roma közösségek körében továbbra is széles körben elterjedt a szegénység, amely továbbra is a társadalmi-gazdasági kirekesztés egyik legtartósabb formája az EU-ban. Némi előrelépésről számoltak be, különösen a szociális védelemhez és a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférést javító intézkedések révén. Az előrehaladás azonban továbbra is korlátozott és egyenlőtlen, és a legtöbb intézkedés az ellátásokhoz való hozzáférésre összpontosít, nem pedig a szegénység strukturális mozgatórugóinak kezelésére.

A Covid19-válság tovább súlyosbította a helyzetet, növelte a meglévő egyenlőtlenségeket, és visszafordította a 2020 előtt elért eredmények egy részét, aminek hatásai a jelentéstételi időszakban is érezhetők voltak. A területi egyenlőtlenségek és a szolgáltatások egyenlőtlen eloszlása még inkább akadályozza a társadalmi befogadást, különösen a távoli területeken. A hatóságoknak proaktívan kell fellépniük az olyan „láthatatlan akadályokkal” szemben, mint a digitális kirekesztés és a személyazonosító okmányok vagy tulajdoni lapok hiánya, amelyek megakadályozzák a leginkább marginalizált háztartásokat és a hajléktalan romákat abban, hogy hozzáférjenek a szociális védelemhez.

A romák körében tapasztalható szegénységet és a romák társadalmi kirekesztését a generációkon átívelő, egymással összefüggő, mélyen gyökerező hátrányok okozzák. E kihívások kezeléséhez olyan integrált szakpolitikai válaszokra van szükség, amelyek ötvözik a szociális védelmet az oktatási, foglalkoztatási, lakhatási és egészségügyi intézkedésekkel.

Iránymutatás a további fejlesztésekhez

Az uniós szintű célkitűzések elérése felé történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a „közös, de differenciált megközelítéssel” összhangban a Bizottság felszólítja a tagállamokat, hogy:

- **hangolják össze a romák társadalmi befogadására irányuló intézkedéseket az általános szegénységellenes és gyermekjogi szakpolitikákkal**, többek között

[23] FI, HR, ES, PL, RO, SK.
[24] AT, CZ, IT, RO, SK.
[25] BG, HR, ES, IT, SI, LU.
[26] Elérhető itt: https://www.centar-medjimurje.hr/.

romákra vonatkozó célzott biztosítékok és mutatók révén, annak érdekében, hogy a roma családok és gyermekek egyenlő hozzáféréssel rendelkezzenek,

- **javítsák a szociális védelemhez és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést**, többek között az adminisztratív eljárások egyszerűsítése és az olyan „láthatatlan akadályokkal" szembeni fellépés révén, mint a digitális kirekesztés, a személyazonosító okmányok vagy a tulajdoni lapok hiánya, valamint a leginkább marginalizált romák korlátozott tájékoztatása,
- **dolgozzanak ki integrált, hosszú távú válaszokat a romák körében tapasztalható szegénységre és a romák társadalmi kirekesztésére vonatkozóan**, ötvözve a szociális védelmet az oktatási, foglalkoztatási, lakhatási és egészségügyi intézkedésekkel a strukturális és generációkon átívelő hátrányok kezelése érdekében.

A szegénység elleni stratégiával együtt közzétett, a szegénység elleni eredményes szakpolitikák elveinek célja, hogy nemzeti, regionális és helyi szinten iránymutatást nyújtsanak a szegénység elleni hatékony stratégiákhoz. Ezek a következő pontokat foglalják magukban, amelyek e jelentés összefüggésében különösen fontosak:

- **a pénzügyi forrásokat össze kell hangolni a szakpolitikai célkitűzésekkel azáltal, hogy uniós forrásokat** – többek között a nemzeti és regionális partnerségi tervek végrehajtásához kapcsolódó finanszírozást – **használnak fel** a nemzeti, regionális és helyi hatóságok **szegénység és társadalmi kirekesztés elleni küzdelemre** irányuló erőfeszítéseinek támogatása és kiegészítése érdekében,
- **célzott intézkedéseket** kell kidolgozni **a szegénység vagy a társadalmi kirekesztés nagyobb kockázatának kitett csoportok**, köztük a romák támogatására,
- **célzott programok** állnak rendelkezésre, melyek az alacsony jövedelmű háztartásokból származó tanulók és diákok magasabb szintű és **színvonalasabb tanulási lehetőségeit** hivatottak előmozdítani (az iskoláknak nyújtott kiegészítő finanszírozás, a pedagógusok szakmai továbbképzése, mentorálás, ösztöndíjak és pénzügyi támogatás, hozzáférés a létesítményekhez és anyagokhoz, a szegregáció felszámolására irányuló intézkedések többek között a romák esetében stb.),
- **a szegregált romatelepek szisztematikus feltérképezése** a közösségek beleegyezésével, valamint értékelés a szegénység kockázatának, a súlyos anyagi nélkülözésnek és az alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiányosságainak azonosítása érdekében, biztosítva ugyanakkor a várostervezési folyamatokba való bevonásukat.

II.III A részvétel előmozdítása a társadalmi szerepvállalás lehetővé tételén, az együttműködésen és a bizalmon keresztül

Az uniós romastratégiai keret 2030-ra vonatkozó kiemelt céljai:

- legalább 90 nem kormányzati szervezetnek a roma civil társadalom koordinált, uniós szintű nyomon követésére való felkészítése és e nyomon követésbe való bevonása,
- a roma nem kormányzati szervezetek teljes jogú tagként való részvételének biztosítása a roma közösségek szükségleteivel foglalkozó valamennyi program monitoringbizottságában,
- azon romák arányának megkétszerezése, akik beszámolnak a hátrányos megkülönböztetésről annak bekövetkezésekor,

- a romák politikai életben való helyi, regionális, nemzeti és uniós szintű részvételének előmozdítása a jelentős roma népességgel rendelkező tagállamokban.

A romák érdemi részvétele elengedhetetlen a régóta fennálló egyenlőtlenségek kezeléséhez, a demokratikus kormányzás megerősítéséhez és a közintézményekbe vetett bizalom kiépítéséhez. Nőtt az intézményi támogató struktúrák ismertsége: a roma válaszadók 46 %-a hallott legalább egy egyenlőséggel foglalkozó szervről vagy hasonló intézményről, szemben a 2016. évi 29 %-kal. Az érdekelt felek hangsúlyozták, hogy a formális részvételi struktúrák bővülése ellenére a romák részvétele gyakran továbbra is korlátozott vagy csupán formális. Az instabil finanszírozás és bizonyos helyzetekben a civil társadalmi tér korlátozása továbbra is korlátozza az érdemi részvételt.

Főbb eredmények

A tagállamok arról számoltak be, hogy mind helyi, mind nemzeti szinten fokozatos előrelépésre került sor a romák politikai részvétele terén. A roma képviselők egyre nagyobb mértékben vannak jelen a helyi tanácsokban,[27] viselnek polgármesteri tisztséget[28] és látnak el képviseletet a nemzeti parlamentekben[29]. Bár ezek pozitív fejlemények, a romák politikai döntéshozatalban való részvétele összességében továbbra is korlátozott, és a romák képviselői a legtöbb tagállamban továbbra is jelentősen alulreprezentáltak a választott és magas szintű közjogi tisztségekben.

Több tagállam[30] számolt be arról, hogy a roma civil társadalom bevonásával a nemzeti romastratégiai keretek vagy a kapcsolódó szakpolitikai folyamatok végrehajtásához kapcsolódó tanácsadó szerveket hozott létre vagy erősített meg. Az EU által finanszírozott osztrák roma párbeszéd platform például szilárdan a roma civil társadalom és a közigazgatás közötti párbeszédet elősegítő stabil eszközzé vált. Németországnak a szövetségi hátrányos megkülönböztetés elleni hivatal által vezetett, részvételen alapuló adatokra vonatkozó párbeszéde a hatóságokat és a civil társadalmat fogja össze a hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó adatok gyűjtésére szolgáló, közösségi szinten jóváhagyott módszerek kidolgozása érdekében.

Helyi szinten több tagállam[31] számolt be arról, hogy a romák részt vesznek az alulról szerveződő kezdeményezésekben. Jó példa erre Szlovákia uniós finanszírozású, a helyi tervezésben való részvételt elősegítő Development Teams projektje, amely több mint 120 közösségi fórumot szervezett a helyi tervezés támogatására, míg Észtország a valgai roma ifjúsági központ és a tallinni roma kulturális központ megnyitásával a helyi párbeszéd megerősítését helyezte előtérbe.

Értékelés és a fennmaradó kihívások

Míg a tanácsadó szervek létrehozása a romák részvételének növekvő intézményi elismerését tükrözi, a részvétel gyakran a hivatalos konzultációra korlátozódik, és korlátozott hatást gyakorol a menetrend meghatározására és a szakpolitikai eredményekre. Az egyik fő kihívás

[27] AT, BG, CZ, IT, ES.
[28] BG, EL, SK.
[29] RO, SK, IE, HR és legutóbb HU.
[30] AT, BE, BG, CZ, EL, ES, FR, IT, IE, LV, NL, SK.
[31] BE, BG, CZ, FR, EL, HU, IT, RO, SK.

továbbra is annak biztosítása, hogy a részvételi mechanizmusok kézzelfogható hatást gyakoroljanak a szakpolitikákra és az eredményekre.

Az alapvető jogok részvételen alapuló nyomon követése Unió-szerte fokozatosan fejlődik, és több tagállam szakosodott szerveket hozott létre a gyűlölet-bűncselekmények és a hátrányos megkülönböztetés elleni jogszabályok végrehajtásának felügyeletére[32]. A gyakorlatok azonban továbbra is következetlenek, és az adminisztratív, jogi és pénzügyi korlátok továbbra is korlátozzák számos roma és romákat támogató szervezet működési és érdekképviseleti kapacitását, különösen helyi szinten. Ez befolyásolja e szervezetek azon képességét, hogy részt vegyenek a nyomon követésben, a közösségek támogatásában és a szakpolitikai folyamatokban. Az intézményekbe vetett bizalom alacsony szintje, a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos tapasztalatok és bizonyos körülmények között a civil társadalmi tér korlátozása továbbra is aláássa a részvételt és a szerepvállalást.

Iránymutatás a további fejlesztésekhez
Az uniós szintű célkitűzések elérése felé történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a „közös, de differenciált megközelítéssel” összhangban a Bizottság felszólítja a tagállamokat, hogy:

- **erősítsék meg a romák részvételére vonatkozó intézményi kereteket, és mozdítsák elő a romák politikai képviseletét**, biztosítva, hogy a roma képviselők, valamint a roma és romákat támogató szervezetek érdemi és sokszínű képviselettel és befolyással rendelkezzenek a nemzeti, regionális és helyi menetrendek meghatározásában, a szakpolitikai döntéshozatalban, a végrehajtásban és a nyomon követésben,
- **erősítsék meg a részvételen alapuló nyomon követést és az elszámoltathatóságot** a romáknak és a romákat támogató civil társadalomnak a hátrányos megkülönböztetés elleni és a romák társadalmi befogadását célzó intézkedésekkel összefüggő adatgyűjtésbe, valamint azok felügyeletébe és nyomon követésébe többek között az érintett monitoringbizottságok teljes jogú tagjaként való szisztematikus bevonása révén,
- **nyújtsanak fenntartható támogatást a roma és a romákat támogató szervezetek számára** egyszerűsített adminisztratív eljárások, többéves finanszírozás és kapacitásépítés révén, a civil társadalmi tér védelme, a hátrányos megkülönböztetés kezelése és a közintézményekbe vetett bizalom megerősítése mellett.

II.IV A színvonalas, inkluzív többségi oktatáshoz való ténylegesen egyenlő hozzáférés javítása

Az uniós romastratégiai keret 2030-ra vonatkozó kiemelt céljai:
- a koragyermekkori nevelésben és gondozásban való részvétel terén fennálló különbség legalább felére való csökkentése,
- a szegregált általános iskolai oktatásban részt vevő roma gyermekek arányának legalább felére való csökkentése,
- a felső középfokú végzettség megszerzése terén fennálló különbség legalább egyharmaddal való csökkentése.

[32] AT, IE, DE, HU, HR.

Az oktatás az esélyegyenlőség, a társadalmi mobilitás és a társadalomban való aktív részvétel kulcsfontosságú előfeltétele, valamint a minőségi és inkluzív oktatáshoz való jogot a szociális jogok európai pillérének első alapelve rögzíti. Sok roma számára azonban továbbra is elérhetetlen a minőségi és inkluzív többségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés, bár ez elengedhetetlen a kirekesztés leküzdéséhez, valamint a társadalomban és a gazdaságban való teljes körű részvételük lehetővé tételéhez.

A 2024. évi romafelmérés megállapításai némi előrelépést mutatnak ezen a területen, de az egyenlőtlenségek továbbra is fennállnak. A koragyermekkori nevelésben és gondozásban való részvétel[33] a 2016. évi 42 %-ról 2024-ben 53 %-ra nőtt, de továbbra is messze elmarad a 95 %-os uniós átlagtól[34]. A fiatal romáknak csak mintegy egyharmada fejezi be a felső középfokú tanulmányait, szemben az általános népességben mért több mint négyötödös aránnyal. A szegregáció továbbra is fennáll: a roma gyermekek közel fele olyan iskolába jár, ahol az osztálytársak többsége vagy mindegyike roma. Az érdekelt felek némi előrelépést tapasztaltak, különösen a koragyermekkori nevelés és gondozás, valamint a korai iskolaelhagyás csökkentésére irányuló erőfeszítések terén. Ugyanakkor hangsúlyozták, hogy az inkluzív oktatás terén való tartós előrelépéshez a szegregáció megszüntetésére irányuló határozott intézkedésekre, hosszú távú finanszírozásra és jobb nyomon követésre van szükség.

Főbb eredmények

A jelentéstételi időszakban szinte valamennyi jelentéstevő tagállam[35] lépéseket tett annak érdekében, hogy oktatási rendszerét inkluzívabbá tegye, és javítsa a roma gyermekek minőségi tanuláshoz való hozzáférését. Jelentősen nőtt a koragyermekkori nevelésben és gondozásban való részvétel, különösen Bulgáriában, Magyarországon, Szlovéniában és Szlovákiában, ahol a kormányok kiterjesztették a megfizethető vagy kötelező óvodai nevelést, és megerősítették a roma szülőkkel való együttműködést. Több támogatást biztosítottak a középfokú és felsőoktatásban részt vevő roma diákok számára is, és számos ország növelte az ösztöndíjakhoz, a mentoráláshoz és a megerősítő intézkedésekhez való hozzáférést[36]. Ez volt a helyzet például Romániában, ahol több mint 72 000 roma diák részesült szociális ösztöndíjban. Magyarország 180 tanodából álló hálózata elsősorban a hátrányos helyzetű roma tanulókat támogatja tanórán kívüli tevékenységekkel az iskolai lemorzsolódás megelőzése érdekében

Egyes tagállamokban[37] – különösen az ESZA+ és a Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz (RRF) keretében – uniós finanszírozású kísérleti projektek szélesebb körben kerültek alkalmazásra, és beépültek a nemzeti oktatási rendszerekbe. Bulgária például sikeresen alakította át több mint 1300 oktatási közvetítő projektalapú támogatását állandó állami finanszírozású pozícióvá. Egyes tagállamok[38] a szegregáció közvetlenebb kezelése érdekében is lépéseket tettek, beleértve a közlekedési támogatást, a beiratkozási eljárások kiigazítását és további pedagógusok alkalmazását. Szlovákiában az iskolai szegregációt tiltó, jogilag kötelező erejű előírásokat vezettek be, amelyeket az iskoláknak szóló módszertani kézikönyv[39] is alátámaszt.

[33] A 3 éves kortól a tankötelezettség kezdetéig terjedő korosztályba tartozó gyermekek.
[34] Elérhető itt: Eurostat 2023, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_enra21/default/table?lang=en.
[35] AT, BE, BG, HR, CY, CZ, DK, EE, EL, ES, FI, FR, HU, IE, IT, LV, LT, NL, PL, PT, RO, SE, SI, SK.
[36] HR, HU, PL, PT, RO.
[37] BG, CZ, SK.
[38] BG, CZ, HR, HU, RO, SK.
[39] Elérhető itt: https://www.minedu.sk/standardy-dodrziavania-zakazu-segregacie/.

Értékelés és a fennmaradó kihívások

A közelmúltban elért eredményekre építve további erőfeszítésekre van szükség a romák és az általános népesség oktatási eredményei között tartósan fennálló különbségek csökkentése érdekében. Továbbra is alapvető fontosságú különösen a koragyermekkori nevelésben és gondozásban való részvétel növelése, valamint a felső középfokú tanulmányok befejezési arányának javítása. A szegregáció felszámolását célzó rendszerszintű megközelítésnek[40] az oktatás valamennyi szintjén történő előmozdítása döntő fontosságú a minőségi tanuláshoz való egyenlő hozzáférés biztosítása és a hátrányos helyzet ciklusának megtörése szempontjából. Ezzel egyidejűleg az is tovább javíthatja a roma tanulók eredményeit, ha az inkluzív többségi oktatási környezet átfogó támogatást nyújt – ideértve a szociális, érzelmi, pszichológiai és nyelvi támogatást is.

Számos inkluzív oktatási intézkedés továbbra is rövid távú projektfinanszírozásra támaszkodik, míg a szegregáció felszámolására vonatkozó eredmények nyomon követése továbbra is egyenlőtlen, ami korlátozza fenntarthatóságukat és hatékonyságukat. A meglévő kezdeményezések – például a közvetítők, a konzultációk és a kísérleti programok – szilárd alapot biztosítanak, amelyet ki lehet terjeszteni és be lehet építeni a fenntartható, rendszerszintű megközelítésekbe.

Iránymutatás a további fejlesztésekhez

Az uniós szintű célkitűzések elérése felé történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a „közös, de differenciált megközelítéssel” összhangban a Bizottság felszólítja a tagállamokat, hogy:

- **erősítsék meg a szegregáció rendszerszintű felszámolását az oktatás valamennyi szintjén** a szegregáció megelőzése és kezelése, valamint a hátrányos megkülönböztetés elleni jogszabályok hatékony érvényesítése révén, egyúttal megfelelő oktatási, pszichológiai és nyelvi támogatást biztosítva az oktatási, szociális és családsegítő szolgáltatások közötti koordináció fejlesztésével és a minőségi inkluzív többségi oktatás felé tett előrehaladás nyomon követésével, különösen a jelentős roma népességgel rendelkező tagállamokban,
- **térjenek át a rövid távú projektfinanszírozásról az inkluzív oktatás fenntartható, rugalmas és igényekhez igazodó finanszírozására,** lehetővé téve az iskolák és az önkormányzatok számára, hogy a forrásokat hatékonyan, a szükségleteknek megfelelően osszák el, a támogató személyzetet fenntartsák, és hosszú távon biztosítsák a befogadást célzó intézkedések fennmaradását,
- **erősítsék meg a koragyermekkori neveléshez és gondozáshoz való hozzáférést, és támogassák a roma tanulók felső középfokú oktatásba való átmenetét és annak befejezését** megfizethető és hozzáférhető ellátás, célzott tájékoztatás és szülői szerepvállalás, mentorálás, valamint a korai iskolaelhagyás megelőzését célzó intézkedések révén.

[40] A szegregáció felszámolását célzó rendszerszintű megközelítés olyan összehangolt strukturális és szakpolitikai intézkedéseket jelent, amelyek célja a szegregáció felszámolása és az inkluzív, minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés biztosítása valamennyi tanuló, köztük a roma gyermekek számára.

II.V A színvonalas és fenntartható foglalkoztatáshoz való ténylegesen egyenlő hozzáférés növelése

Az uniós romastratégiai keret 2030-ra vonatkozó kiemelt céljai:

- a romák és az általános népesség közötti foglalkoztatási különbség legalább felére való csökkentése,
- a romák körében a nemek közötti foglalkoztatási különbség legalább felére való csökkentése,
- a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatal romák (roma NEET-fiatalok) arányában fennálló különbség legalább felére való csökkentése,

A munkaerőpiaci befogadás a szegénység csökkentésének, a társadalmi kohéziónak és a társadalomban való aktív részvételnek az egyik fő mozgatórugója. Mivel az EU demográfiai változásokkal, valamint növekvő munkaerő- és szakemberhiánnyal néz szembe, egyre fontosabbá válik a rendelkezésre álló emberi erőforrások teljes körű kihasználása. Európa egyik legfiatalabb népességcsoportjaként a romák több tagállamban is egyre nagyobb arányt képviselnek a jövőben a munkaerőpiacra belépők között. Sokan azonban még mindig hátrányos megkülönböztetéssel, az oktatáshoz és képzéshez való korlátozott hozzáféréssel és bizonytalan foglalkoztatással szembesülnek. Ennélfogva a romák egyenlőségének és társadalmi befogadásának előmozdítása hozzájárulna a társadalmi kohézióhoz és a gazdasági növekedéshez.

A 2024. évi romafelmérés szerint a romák 54 %-a végez fizetett munkát, szemben a 2016. évi 43 %-kal, ez azonban még mindig jóval elmarad az általános népesség foglalkoztatási arányától (75 %[41]). A nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatal romák (NEET-fiatalok) aránya szintén csökkent, a 2016. évi 62 %-ról 2024-ben 47 %-ra, bár továbbra is jelentősen meghaladja a teljes népesség körében mért arányt (9 %[42]). A foglalkoztatási egyenlőtlenségek különösen hangsúlyosak a nők esetében: a roma nőknek csupán 38 %-a végez fizetett munkát, szemben a roma férfiak 69 %-ával, ami a nemek közötti tartós különbségre utal. Mindazonáltal a felmérés azt mutatja, hogy az uniós romastratégiai keret szinte valamennyi foglalkoztatási célkitűzése elérhető 2030-ig, és jelentős javulásra került sor Bulgáriában, Magyarországon, Olaszországban és Spanyolországban. Az érdekelt felek kiemelték a munkaerőpiaci befogadás tartós akadályait, többek között a hátrányos megkülönböztetést, a nemek közötti egyenlőtlenségeket és a széttagolt támogatási rendszereket. Rámutattak arra, hogy az olyan megközelítések, mint a mentorálás és a közvetítés, a második esélyt nyújtó oktatás és a roma nők célzott támogatása hatékony intézkedések, és megjegyezték, hogy a roma vállalkozások képesek támogatni a helyi társadalmi-gazdasági fejlődést.

Főbb eredmények

A legtöbb jelentéstevő tagállam[43] intézkedéseket hajtott végre a romák minőségi és fenntartható foglalkoztatáshoz való hozzáférésének javítása érdekében, beleértve a szakmai gyakorlatot, a tanulószerződéses gyakorlati képzéseket és a szakképzési programokat. Olaszországban és Spanyolországban figyelemre méltó fejlemény a digitális befogadásra és a jövőorientált

[41] Elérhető itt: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a__custom_22319809/default/table.
[42] Elérhető itt: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfse_20/default/table.
[43] AT, BE, BG, HR, CY, CZ, DK, EE, FI, FR, HU, IE, IT, LV, LT, PL, RO, SK, EL, ES, SE.

készségek fejlesztésére helyezett hangsúly, amelynek célja a romák szolgáltatási és digitális ágazatokhoz való hozzáférésének javítása[44].

Helyi és regionális kezdeményezések is születnek, amelyek a roma NEET-fiatalokat[45] és a roma nőket[46] célozzák meg. Finnország például külön munkáltatói csoportot hozott létre a roma gyakornokok különböző ágazatokban történő felvételére[47], míg Svédország roma nyelvű tájékoztatási eszközöket dolgozott ki a fiatal álláskeresők bevonása érdekében. A szociális gazdaság a munkaerőpiaci integrációhoz is utat kínál[48]. Szlovákia jelenleg több mint 10 100 romát foglalkoztat szociális vállalkozásokban, Görögország 14 roma szociális szövetkezeti vállalkozást hozott létre, Csehország pedig törvényt nyújtott be az integrált szociális vállalkozásról.

A különböző ágazatokban létrehozott közvetítői szerepek mellett[49] a romák egyre inkább magasabb szintű közigazgatási pozíciókat töltenek be. Írország Igazságügyi Minisztériuma kísérleti jelleggel elindította a nomád életmódot folytatók és romák közszolgálati gyakornoki programját. Több tagállam[50] számolt be arról, hogy a foglalkoztatási támogatást a társadalmi befogadást célzó intézkedésekkel, például mentorálással ötvözik, gyakran ESZA+-finanszírozás révén. Figyelemre méltó példa Belgium Rom Werkt projektje, amely ESF+-forrásokat használ fel arra, hogy a romák szükségleteihez igazodó, kulturális szempontból érzékeny támogatást nyújtson a foglalkoztatás és a részvétel terén.

Értékelés és a fennmaradó kihívások

A 2016 óta tapasztalható fokozatos javulás ellenére a romák munkaerőpiaci részvétele továbbra is jelentősen elmarad az általános népesség részvételétől. Továbbra is jelentős strukturális kihívást jelent az informális vagy alacsony képzettséget igénylő foglalkoztatásról a stabilabb és jobb minőségű munkahelyekre való átállás, amelyet gyakran a készséghiány és a foglalkozási szegmentáció akadályoz. A hiányosságok kezelése és a generációkon át öröklődő szegénység ciklusának megtörése érdekében a tagállamoknak kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a felnőttkori tanulásra és az egész életen át tartó tanulásra, olyan második esélyt biztosító tanulási lehetőségeket és az alapkészségek elsajátítását támogató programok biztosításával, amelyek lehetővé teszik a korai iskolaelhagyók és a felnőttek számára, hogy stabil, jó minőségű foglalkoztatásba lépjenek át.

Számos tagállam továbbra is elsősorban az általános foglalkoztatási intézkedésekre támaszkodik, amelyek gyakran nem tartalmazzák a romák célzott tájékoztatását és a megfelelő biztosítékokat. A célzott tájékoztatás – különösen a roma NEET-fiatalok és nők esetében – továbbra is korlátozott, ami csökkenti a foglalkoztatási támogatás hatékonyságát.

Bár a szociális gazdaság bővülése új lehetőségeket kínál a munkaerőpiaci integrációra, szerepe továbbra is korlátozott, és a legtöbb roma álláskereső számára még nem kínál átfogó utat a fenntartható foglalkoztatáshoz. A fő akadályt továbbra is a tartós munkaerőpiaci hátrányos megkülönböztetés és a nemek közötti foglalkoztatási különbség jelenti, miközben számos

[44] Az Accedere|Invitalia program Olaszországban valósul meg, míg az Acceder programot a spanyol Gabinete de Comunicación valósítja meg.
[45] BG, EE, HR, LV, RO, SK.
[46] HU, IE, LT, PT, FI, SE, AT, CZ, ES, SI.
[47] Elérhető itt: https://romako.diak.fi/romako-askeleet-huomiseen/.
[48] CZ, EL, SK, HU, IE.
[49] BG, ES, FR, HR, PL, PT, RO, SK.
[50] AT, BE, EL, ES, FR, IT, SK.

kezdeményezés még mindig rövid távú, ami korlátozza fenntarthatóságukat és a stabil foglalkoztatásra való átállást.

Iránymutatás a további fejlesztésekhez
Az uniós szintű célkitűzések elérése felé történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a „közös, de differenciált megközelítéssel” összhangban a Bizottság felszólítja a tagállamokat, hogy:

- **erősítsék meg a romák** – különösen a roma fiatalok és nők – **célzott foglalkoztatási támogatását** tájékoztatás, iránymutatás és aktivizálás révén, a munkáltatókkal, az állami foglalkoztatási szolgálatokkal és a szociális partnerekkel együttműködve, többek között adott esetben szociális gazdasági kezdeményezések révén,
- **ötvözzék a romáknak nyújtott célzott foglalkoztatási támogatást** a szakképzésben, a felnőttoktatásban és az egész életen át tartó tanulásban vagy a második esélyt nyújtó oktatásban való részvétel hozzáférhető lehetőségeivel, biztosítva, hogy az általános foglalkoztatási intézkedések ténylegesen elérjék a romákat, és javítsák a minőségi és fenntartható foglalkoztatáshoz való hozzáférést,
- **fokozzák a munkaerőpiaci hátrányos megkülönböztetés és a cigányellenesség elleni fellépést**, többek között figyelemfelkeltés és az egyenlő bánásmódra vonatkozó jogszabályok határozottabb végrehajtása révén, az egyenlőséggel foglalkozó szervekkel és a roma civil társadalommal együttműködve.

II.VI A romák egészségének javítása és a színvonalas egészségügyi ellátáshoz és szociális szolgáltatásokhoz való ténylegesen egyenlő hozzáférésük javítása

Az uniós romastratégiai keret 2030-ra vonatkozó kiemelt céljai:
- a romák és az általános népesség várható élettartama közötti különbség legalább felére való csökkentése.

Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés alapvető jog és a társadalmi befogadás sarokköve. Számos roma közösség azonban továbbra is olyan körülmények között él, amelyek negatívan befolyásolják egészségüket, ideértve a rossz lakhatási és higiénés körülményeket, a környezeti kockázatoknak való kitettséget és az alapvető szolgáltatásokhoz való korlátozott hozzáférést. Az olyan akadályok, mint az egészségbiztosítás hiánya, az adminisztratív akadályok, az egészségügyi létesítményektől való távolság és az egészségügyi létesítményekben tapasztalható hátrányos megkülönböztetés tovább korlátozzák a hozzáférést, ami mind az egyénekre, mind a társadalomra nézve következményekkel jár.

A 2024. évi romafelmérés megállapításai megerősítik, hogy az egészségügyi egyenlőtlenségek továbbra is jelentősek. A roma férfiak átlagosan 8 évvel, a nők pedig 7,4 évvel kevesebbet élnek, mint az általános népesség. E különbségek az egészség megőrzésének lehetőségéhez és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés terén továbbra is fennálló egyenlőtlenségeket és a szélesebb körű társadalmi-gazdasági hátrányokat tükrözik. Az érdekelt felek arról számoltak be, hogy a romák egészségügyi eredményeit erősen befolyásolják az olyan társadalmi tényezők, mint a lakhatás, a foglalkoztatás, a szegénység és a hátrányos megkülönböztetés, és olyan integrált megközelítést tesznek szükségessé, amely az egészségügyi ellátást szociális támogatással és közösségi tájékoztatással ötvözi. Megállapítást nyert, hogy a roma nők különösen magas egészségügyi kockázatokkal szembesülnek, különösen az anyai és

reproduktív egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés terén, ami rávilágít a célzott és a kulturális szempontból érzékeny szolgáltatások szükségességére.

Főbb eredmények

Jelentős számú tagállam[51] hajtott végre intézkedéseket a romák egészségének, valamint az egészségügyi ellátáshoz és a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférésének javítása érdekében. Több tagállam[52] tovább intézményesítette az interkulturális közvetítők szerepét, és olyan hálózatokat hozott létre, amelyek segítik a romákat, hogy eligazodjanak az egészségügyi rendszerekben, javítják a szolgáltatókkal folytatott kommunikációt, és támogatják a kezelések betartását. Románia például az egészségügyi közvetítők és a közösségi ápolók stabil hálózatát alkalmazza, míg Portugália képzést nyújt az egészségügyi szakemberek számára a strukturális egyenlőtlenségekről és a romák alacsonyabb várható élettartamához hozzájáruló akadályokról.

Görögország és Bulgária kiterjesztette a biztosítási jogviszonnyal nem rendelkező romák alapvető egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférését, beleértve az újszülöttek biztosítási jogviszonytól független garantált szűrését. Mások[53] a romák egészségével kapcsolatos tudásépítésbe fektettek, többek között célzott felmérések, megfelelő biztosítékok mellett végzett adatgyűjtés és továbbfejlesztett nyomonkövetési eszközök révén. Csehországban meghosszabbították a jogellenesen sterilizált roma nőkre vonatkozó kompenzációs rendszer keretében benyújtott kérelmek határidejét annak érdekében, hogy több áldozat nyújthasson be kérelmet.

Értékelés és a fennmaradó kihívások

Az egészségügyi ellátáshoz és a szociális szolgáltatásokhoz való hatékony és méltányos hozzáférés továbbra is kulcsfontosságú kihívás, különösen a marginalizált, vidéki vagy távoli területeken élő romák, valamint a stabil közigazgatási státusszal nem rendelkezők számára. Az egészségügyi ellátást elsősorban általános rendszereken keresztül nyújtják. Bár az olyan intézkedések, mint a közvetítők, javították a tájékoztatást, hatásuk gyakran továbbra is lokalizált, és a rövid távú finanszírozástól függ. A biztosítási jogviszonnyal nem rendelkező romákat – beleértve egyes mobilis uniós polgárokat és okmányokkal nem rendelkező harmadik országbeli állampolgárokat – több tagállamban továbbra is a kirekesztés veszélye fenyegeti.

Az egészségügyi létesítményekben tapasztalható hátrányos megkülönböztetés és cigányellenesség továbbra is aláássa a bizalmat és az egészségügyi ellátás időben történő igénybevételét, míg a romák egészségügyi eredményeinek korlátozott nyomon követése a tényeken alapuló szakpolitikai döntéshozatal akadályát képezi. Az egészséget meghatározó tágabb társadalmi tényezők kezelésére irányuló integrált fellépés és a szakpolitikai területek közötti összehangolt fellépés nélkül az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés javítása önmagában várhatóan nem csökkenti jelentősen az egyenlőtlenségeket. Ennek magában kell foglalnia a mentális egészség és az érzelmi támogatás javítását a tartósan fennálló hátrányos megkülönböztetés és társadalmi kirekesztés által okozott hosszú távú stressz és trauma kezelése érdekében.

Iránymutatás a további fejlesztésekhez

[51] BE, BG, CZ, FI, FR, DE, EL, HU, IT, NL, RO, SK, ES.
[52] BE, BG, ES, LV, LT, PL, RO, SK.
[53] SK, SI, FR, ES, IE.

Az uniós szintű célkitűzések elérése felé történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a „közös, de differenciált megközelítéssel” összhangban a Bizottság felszólítja a tagállamokat, hogy:

- **biztosítsanak egyenlő és hatékony hozzáférést a minőségi egészségügyi ellátáshoz** a roma közösségeket érintő adminisztratív, pénzügyi és egyéb akadályok – többek között a biztosítási fedezettel, a dokumentációval, a szegénységgel vagy a tartózkodási jogállással kapcsolatos akadályok – csökkentése révén, a megelőző, az anyai, a reproduktív és a mentális egészségügyi ellátás megerősítése mellett,
- **intézményesítsék és finanszírozzák fenntartható módon a roma egészségügyi közvetítők és a közösségi tájékoztatási szolgáltatások szerepét**, különösen a marginalizált és távoli területeken, és egyidejűleg elő kell mozdítaniuk a kulturális szempontból érzékeny egészségügyi ellátást, az egészségügyi ismeretek terén szerzett jártasságot, valamint az egészségügyi és szociális ellátórendszer, valamint a roma közösségek közötti együttműködést,
- **kezeljék az egészséget meghatározó társadalmi tényezőket** olyan integrált szakpolitikák révén, amelyek összekapcsolják az egészségügyi ellátást a lakhatással, a megfelelő higiénés körülményekkel, az oktatással, a foglalkoztatással és a szegénység csökkentésével, amit erősebb nyomon követés, a romák részvétele és fenntartható finanszírozás támogat, különösen a jelentős roma népességgel rendelkező tagállamokban.

II.VII A megfelelő deszegregált lakhatáshoz és alapvető szolgáltatásokhoz való, ténylegesen egyenlő hozzáférés növelése

Az uniós romastratégiai keret 2030-ra vonatkozó kiemelt céljai:

- az elégtelen lakáskörülmények közötti különbség legalább egyharmaddal való csökkentése,
- annak biztosítása, hogy romák legalább 95 %-a hozzáférjen vezetékes vízhez,
- a háztartások zsúfoltsága közötti különbség legalább felére való csökkentése.

A megfelelő, deszegregált lakhatás elengedhetetlen a méltósághoz, az egészséghez, valamint az alapvető szolgáltatásokhoz és jogokhoz való hozzáféréshez. Közvetlen hatással van az oktatás, az egészség és a jóllét terén elért eredményekre, és támogatja a családalapú gondozást is, megelőzve a szükségtelen különválasztást. Számos roma háztartás azonban továbbra is rossz lakhatási körülmények között él, és lakhatási szegregációval szembesül az EU-ban.

A 2024. évi romafelmérés azt mutatja, hogy a romák 47 %-a nedves vagy sötét otthonokban vagy megfelelő higiéniával nem rendelkező lakásokban (azaz elégtelen lakáskörülmények között) él. Bár ez javulást jelent 2016-hoz képest (61 %), továbbra is jóval meghaladja az uniós átlagot (18 %[54]). A háztartások zsúfoltsága továbbra is fennáll: a romák 83 %-a él elegendő lakótérrel nem rendelkező háztartásban. A konzultációk során az érdekelt felek megjegyezték, hogy a lakhatási szakpolitikák továbbra is nagyrészt a szegregált környezetben uralkodó életkörülmények javítására összpontosítanak, és hangsúlyozták, hogy az általános lakhatási szakpolitikákat a marginalizált roma közösségekre irányuló célzott intézkedésekkel és a

[54] Elérhető itt: Eurostat 2023, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi291/default/table?lang=en.

szegregáció felszámolása terén elért eredmények szigorúbb nyomon követésével kell kiegészíteni.

Főbb eredmények

A tagállamok mintegy fele számolt be olyan intézkedésekről, amelyek célja a romák megfelelő deszegregált lakhatáshoz és alapvető szolgáltatásokhoz való hozzáférésének javítása, a célzott beavatkozások[55] és a romák számára megfelelő biztosítékokat nyújtó általános rendszerek[56] kombinációjának alkalmazásával. Előrelépés figyelhető meg a lakhatási átállás terén. Olaszországban jelentősen csökkent a szegregált településeken élők száma, míg Franciaország a Resorption-Bidonvilles digitális platformot használja arra, hogy a családokat ideiglenes nyomornegyedekből állandó otthonokba költöztesse. Szlovéniában a helyi hatóságok a szegregált településeket beépítik a települési városfejlesztési tervekbe, míg Románia a Technikai Támogatási Eszközt arra használta fel, hogy megerősítse az informális településeken az integrált beavatkozásokhoz szükséges nemzeti és helyi kapacitást.

A jogalkotási fejlemények – többek között a megfizethető lakhatásról szóló luxemburgi törvény és a lakhatás támogatásáról szóló csehországi törvény elfogadása – tovább erősítették ezeket az erőfeszítéseket. A cseh modell ötvözi a helyi lakhatási támogatást, a hátrányos megkülönböztetés elleni intézkedéseket és az „elsőként lakhatás" programokat annak érdekében, hogy segítse a roma családokat abban, hogy stabil, integrált otthonokba költözzenek, miközben megtiltja a szociális lakhatási beruházásokat a szegregált területeken. Ezzel egyidejűleg egyes országok a meglévő települések infrastruktúrájának javítására összpontosítottak. Görögország és Horvátország olyan közüzemi szolgáltatásokba fektetett be, mint a víz, a villamos energia és a szennyvíz, míg Lengyelországban a lakásfelújítási projektek és a másodlagos piacon történő ingatlanvásárlás segítették a roma családokat lakhatási helyzetük javításában[57].

Értékelés és a fennmaradó kihívások

Számos tagállamban továbbra is a lakóhelyi szegregáció jelenti a kulcsfontosságú strukturális kihívást, amely korlátozza a roma családok megfelelő lakhatáshoz való hozzáférését, és súlyosbítja a kirekesztést az oktatásban, a foglalkoztatásban és az egészségügyi ellátásban. A kényszerkilakoltatások továbbra is komoly aggodalomra adnak okot, különösen akkor, ha azokra megfelelő biztosítékok vagy megfelelő szálláshoz való hozzáférés nélkül kerül sor.

A lakáspiacokon tapasztalható nyomás továbbra is korlátozza az előrehaladást, és rávilágít arra, hogy határozottabb intézkedésekre van szükség a megfizethető és nem szegregált lakhatáshoz való hozzáférés bővítése érdekében. A növekvő lakhatási költségek – különösen a városi területeken –, a szociális lakások korlátozott kínálata és a korlátozó adminisztratív követelmények, valamint a személyazonosító okmányok hiánya vagy a lakcímbejelentés bürokratikus akadályai számos roma háztartás számára csökkentik a stabil lakhatási megoldásokhoz való hozzáférést. A lakhatáshoz való hozzáférés terén – többek között a magánbérleti piacon – tapasztalható hátrányos megkülönböztetés tovább korlátozza a családok lehetőségeit a megfelelő és nem szegregált lakhatás biztosítása tekintetében.

Bár több tagállam számolt be olyan intézkedésekről, amelyek célja a települések infrastruktúrájának javítása, a szociális lakhatáshoz való hozzáférés kiterjesztése és a többségi

[55] BE, BG, CZ, ES, IT, LT, RO, SK.
[56] DE, FI, FR, IE, SI.
[57] Elérhető itt: https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/programy-integracji-spolecznosci-romskiej.

lakhatásra való áttérés támogatása, hatásuk továbbra is egyenlőtlen. Számos kezdeményezés továbbra is korlátozott terjedelmű vagy projektalapú, és a szegregáció felszámolása terén elért eredmények nyomon követése továbbra is gyenge. Különösen a szegregált telepeken tapasztalt körülmények javítására való folyamatos összpontosítás nem feltétlenül vezet a szegregáció fenntartható felszámolásához.

Iránymutatás a további fejlesztésekhez
Az uniós szintű célkitűzések elérése felé történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a „közös, de differenciált megközelítéssel” összhangban a Bizottság felszólítja a tagállamokat, hogy:

- a romák megfelelő és deszegregált lakhatáshoz való egyenlő hozzáférésének biztosítását, valamint a szegregált telepek problémájának kezelését célzó intézkedésekről szóló tanácsi következtetésekkel összhangban **kezeljék a területi és lakóhelyi szegregációt** a szegregált településektől a többségi közösségek megfelelő lakhatásáig vezető integrált, hosszú távú és fenntartható útvonalak előmozdítása, az alapvető szolgáltatásokhoz és infrastruktúrához való hozzáférés biztosítása, valamint a szegregáció felszámolása terén elért eredmények szisztematikus nyomon követése révén, különösen a jelentős roma népességgel rendelkező tagállamokban,
- a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett személyek, köztük a romák szolgáltatásokhoz való hozzáféréséről szóló tanácsi következtetésekkel összhangban **bővítsék a megfizethető, megfelelő és nem szegregált lakhatáshoz való hozzáférést a szociális lakhatás biztosításának kiterjesztése**, a szegénység vagy a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett személyek célzott támogatása, az egyszerűsített adminisztratív követelmények és a magánbérleti piacon a hátrányos megkülönböztetés elleni határozottabb fellépés **révén**,
- használják fel a Bizottság által közzétett, az uniós források szociális lakhatásba és kapcsolódó szolgáltatásokba való beruházásokra irányuló felhasználásáról szóló operatív eszköztárat azzal a céllal, hogy előmozdítsák a nem szegregált és inkluzív városrészeket, kezelve a marginalizált közösségek szükségleteit,
- **előzzék meg a kényszerkilakoltatásokat és a lakhatási bizonytalanságot** a biztos lakhatási jogviszony, a korai előrejelző és védelmi mechanizmusok, a megfelelő alternatív szálláshoz való hozzáférés, valamint az oktatáshoz, a foglalkoztatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz való folyamatos hozzáférés biztosítása révén.

III. ROMÁK A BŐVÍTÉSI RÉGIÓBAN[58]

A romák helyzetét a bővítési partnereknél[59] az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja és a Világbank által végzett, valamint a Bizottság által finanszírozott célzott romafelmérések révén értékelték. A keleti szomszédság országaira (Ukrajna, Moldova és Grúzia) vonatkozó felmérés 2026 tavaszán készült el, míg a Nyugat-Balkánra vonatkozó új felmérés folyamatban van.

[58] A „bővítési régió” az uniós csatlakozási folyamatban jelenleg részt vevő tagjelölt országokat és potenciális tagjelölteket jelenti. Az országok listája itt érhető el: https://enlargement.ec.europa.eu/countries_en?prefLang=hu.
[59] Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó* (*ez a megnevezés nem érinti a jogállással kapcsolatos álláspontokat, továbbá összhangban van az 1244 sz. ENSZ BT-határozattal és a Nemzetközi Bíróságnak a koszovói függetlenségi nyilatkozatról szóló véleményével*), Moldova, Montenegró, Észak-Macedónia, Szerbia, Törökország és Ukrajna.

A legtöbb tagjelölt országban és potenciális tagjelölt országban továbbra is a romák alkotják a sztereotípiák, az előítéletek, a hátrányos megkülönböztetés és a cigányellenesség miatt leghátrányosabb helyzetű csoportot, ami társadalmi kirekesztéshez vezet. A foglalkoztatás terén továbbra is széles körben elterjedt a hátrányos megkülönböztetés, és magas a munkanélküliség. A roma nők a hátrányos megkülönböztetés többféle formájával is szembesülnek, és fokozottan ki vannak téve a nemi alapú és családon belüli erőszak kockázatának, míg a roma gyermekek munkaerő-kizsákmányolásnak vagy korai kényszerházasságnak lehetnek kitéve. Bár a kötelező oktatásban való részvétel javul, a koragyermekkori nevelésben és gondozásban való részvétel továbbra is elmarad a nemzeti átlagoktól, a korai iskolaelhagyás továbbra is magas, és a felső középfokú oktatásban és a felsőoktatásban való részvétel továbbra is korlátozott. Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés továbbra is korlátozott, különösen a formális oktatáson kívüli gyermekek és az idősek esetében. Emellett a lakhatási körülmények számos településen továbbra sem megfelelőek. A keleti szomszédságban a romák helyzetét tovább súlyosbítja az Ukrajna elleni orosz agresszió miatti lakóhelyelhagyás.

Valamennyi nyugat-balkáni partner, valamint Ukrajna, Moldova és Törökország aktualizált romastratégiákat fogadott el vagy véglegesít az uniós romastratégiai kerettel és a Nyugat-Balkánra vonatkozó poznańi kötelezettségvállalásokkal[60] összhangban. Az e stratégiákat végrehajtó nemzeti cselekvési tervek közül több véget ér 2025-ben, és egyes partnerek még mindig dolgoznak a következő 3–5 évre szóló új tervek kialakításán.

Bár egyértelmű erőfeszítéseket tesznek a meglévő nyomonkövetési mechanizmusok megerősítésére vagy újak létrehozására, az előrehaladást továbbra is nehéz mérni azokon a területeken, ahol a célok túl általánosak. A nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontokat a romák társadalmi befogadásának kulcsszereplőiként ismerik el, de a közigazgatási struktúrában elfoglalt helyzetük, intézményi kapacitásuk és pénzügyi erőforrásaik nagyobb figyelmet igényelnek. Az Európa Tanács továbbra is támogatja az EU által társfinanszírozott nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok közigazgatási kapacitásának megerősítését.

A cigányellenesség szerepel a nemzeti romastratégiai keretekben, de a kezelésére irányuló intézkedések továbbra is korlátozottak. Míg a legtöbb esélyegyenlőségi szerv a romákkal szembeni hátrányos megkülönböztetés eseteivel foglalkozik a Nyugat-Balkánon, Ukrajnában és Moldovában, a cigányellenesség továbbra sem szerepel külön kategóriaként a hátrányos megkülönböztetésre vonatkozó jelentésekben és felmérésekben.

A nemzeti stratégiák megpróbálják kezelni az oktatás és a lakhatás terén tapasztalható szegregáció problémáját, de a szegregáció felszámolására irányuló intézkedések továbbra sem elégségesek, és csak korlátozottan vagy egyáltalán nem biztosított a célzott finanszírozás. A Roma Oktatási Alap által végrehajtott, uniós társfinanszírozású, „Roma fellépés a romák társadalmi befogadásáért” elnevezésű projekt támogatja a roma gyermekek és fiatalok oktatáshoz való hozzáférését, de további nemzeti intézkedésekre van szükség az oktatási eredmények javítása és a minőségi többségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés biztosítása érdekében minden szinten. A Nyugat-Balkánra vonatkozó növekedési terv keretében tervezett munkaerőpiaci, készségfejlesztési és oktatási reformok végrehajtásukat követően várhatóan előnyösek lesznek a romák számára. A folyamatban lévő nyugat-balkáni romafelmérés segíteni fog a bővítési tárgyalások, valamint a romák egyenlőségével és társadalmi befogadásával foglalkozó éves miniszteri találkozók során kezelendő hiányosságok további azonosításában is.

[60] A nyugat-balkáni partnereknek az EU bővítési folyamatán belüli roma integrációról szóló, 2019. július 5-i nyilatkozata.

Iránymutatás a további fejlesztésekhez
A romák egyenlősége, társadalmi befogadása és részvétele terén történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a Bizottság felszólítja a bővítési régió kormányait, hogy:

- amennyiben hiányoznak vagy lejártak, **fogadjanak el** az uniós romastratégiai kerettel összehangolt **nemzeti romastratégiákat és 2025 utáni nemzeti cselekvési terveket**, és **különítsenek el forrásokat** azok fenntartható végrehajtására, és **erősítsék meg a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok intézményi megbízatását, személyzetét és pénzügyi erőforrásait**, és biztosítsák a nemzeti és uniós finanszírozású programok tervezésében, végrehajtásában és nyomon követésében való szisztematikus részvételüket,
- **fogadjanak el a romák munkaerőpiaci részvételének növelésére irányuló intézkedéseket**, beleértve a közszférában történő foglalkoztatást is, **hatékonyan lépjenek fel a cigányellenesség és a hátrányos megkülönböztetés ellen,** többek között a hátrányos megkülönböztetés elleni jogszabályok érvényesítése, az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés biztosítása, valamint a gyűlöletbeszéd és a gyűlölet-bűncselekmények elleni küzdelem révén,
- **hajtsák végre** az Ukrajnára és Moldovára vonatkozó romafelmérés és a folyamatban lévő nyugat-balkáni romafelmérés **ajánlásait**.

IV. UNIÓS INTÉZKEDÉSEK

Az uniós romastratégiai keret és a 2021. évi tanácsi ajánlás végrehajtásáért elsősorban a tagállamok felelősek. A Bizottság szerepet vállal azonban abban, hogy a jogszabályok érvényesítésével, a szakpolitikák összehangolásával, a finanszírozási eszközök mozgósításával és az érdekelt felek bevonásának megkönnyítésével támogassa ezeket az erőfeszítéseket.

Az uniós jogszabályok végrehajtása

A Bizottság továbbra is nyomon követte a következők végrehajtását és alkalmazását: i. a faji egyenlőségről szóló irányelv[61]; ii. az áldozatok jogairól szóló felülvizsgált irányelv; és iii. a rasszizmus és az idegengyűlölet elleni küzdelemről szóló tanácsi kerethatározat. Három kötelezettségszegési eljárás van folyamatban Csehországgal, Szlovákiával és Magyarországgal szemben az oktatásban tapasztalható roma szegregáció miatt. A Bizottság 2024 októberében kiegészítő felszólító levelet küldött Csehországnak. A Szlovákiával szembeni ügyet az Európai Unió Bírósága elé terjesztették[62].

Emellett az (EU) 2024/1499 irányelv és az (EU) 2024/1500 irányelv elfogadása valamennyi tagállamban megerősíti az egyenlőséggel foglalkozó szervekre vonatkozó minimumszabályokat annak érdekében, hogy azok hatékonyan tudják kezelni a hátrányos megkülönböztetést, és segíteni tudják az áldozatokat az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésben. A Bizottság a szakértői csoportok célzott ülései révén továbbra is támogatni fogja a tagállamokat. A rendelkezésére álló valamennyi eszközt – köztük az informális párbeszédeket és a hivatalos kötelezettségszegési eljárásokat is – igénybe véve nyomon fogja

[61] Lásd még a Bizottság 2026. évi jelentését a faji egyenlőségről szóló irányelv és a foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv alkalmazásáról, elérhető itt: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52026DC0364.
[62] Elérhető itt: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:62023CC0799.

követni, hogy a tagállamok időben és megfelelően ültetik-e[63] át saját nemzeti jogukba az irányelveket.

A romák egyenlőségének általános érvényesítése az uniós szakpolitikai kezdeményezésekben

Az EU rasszizmus elleni stratégiája egyértelműen elismeri, hogy a cigányellenesség a rasszizmus sajátos, különálló és mélyen gyökerező formája. A stratégiával összhangban a Bizottság továbbra is előmozdítja a személyzeten belüli nagyobb sokféleséget és a karrierlehetőségekhez való hozzáférést az alulreprezentált csoportok, köztük a romák számára a munkaerő-felvétel és a szakmai gyakorlatok során történő célzott tájékoztatás, a HR-szakemberek számára nyújtott, előítéletek leküzdésére irányuló képzés és az egyenlőségre vonatkozó adatgyűjtés révén. Ezzel párhuzamosan a 2026–2030 közötti időszakra szóló nemi esélyegyenlőségi stratégia és az LMBTIQ+-személyek egyenlőségéről szóló stratégia (2026–2030) kiemeli a roma nők és az LMBTIQ+-személyek előtt álló egymást erősítő és interszekcionális hátrányokat. A Bizottság a sokszínűségi charták uniós platformján keresztül továbbra is előmozdította a munkahelyi sokszínűséget és befogadást, beleértve a romák egyenlőségét és befogadását is. A platform emellett elősegíti a párbeszédet, és iránymutatást nyújt például az inkluzív munkaerő-felvételi gyakorlatokról.

A jelentéstételi időszakban a Bizottság – többek között az egyenlőséggel foglalkozó belső munkacsoportján keresztül – folytatta a romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének vonatkozó uniós szakpolitikákon, jogszabályokon és finanszírozási programokon belüli általános érvényesítését.

A lakhatás és a szegénység területén három, 2025-ben és 2026-ban elfogadott kiegészítő kezdeményezés fokozta a romák befogadásának előmozdítására irányuló uniós fellépést. A megfizethető lakhatásra vonatkozó európai terv intézkedéseket tartalmaz a kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek, köztük a romák támogatására, valamint beruházási és szociális lakhatási intézkedések révén javítani fogja a tisztességes lakhatáshoz való hozzáférést. Ezt kiegészíti a lakhatásból való kirekesztettség, többek között a hajléktalanság elleni küzdelemről szóló tanácsi ajánlás, amely előmozdítja a lakhatást, a szociális szolgáltatásokat és a megelőzést ötvöző integrált, személyre szabott és lakhatásközpontú megközelítéseket a hajléktalanság és a kirekesztettség kezelése érdekében. Az ajánlás elismeri, hogy a lakhatásból való kirekesztettség és a hajléktalanság aránytalanul érinthet bizonyos csoportokat, köztük a romákat, és intézkedéseket tartalmaz a hátrányos megkülönböztetés kezelésére a tájékoztatás, az átlátható szociális lakhatási kritériumok, az előítéletek leküzdésére irányuló képzés és a hátrányos megkülönböztetéssel szembesülő bérlőknek nyújtott támogatás révén.

Az EU szegénység elleni stratégiája kiemeli, hogy az előítéletek és a megbélyegzés növelhetik a szegénység kockázatát bizonyos csoportok, köztük a romák esetében, és emlékeztet az uniós romastratégiai keret azon célkitűzésére, hogy 2030-ig a felére csökkenjen a szegénységi különbség. Hangsúlyozza továbbá, hogy a Bizottság elkötelezett amellett, hogy továbbra is együttműködjön a tagállamokkal és az érdekelt felekkel a szegénység elleni célzott intézkedések terén. Ezt a szegénység elleni hatékony politikák elvei kísérik[64]. A 2021. évi tanácsi ajánlásra építve, amely a roma gyermekeket kiemelt csoportként határozta meg, az európai gyermekgaranciát megerősítő közlemény bejelent egy útmutatót, amely a tájékoztatástól és a közvetítéstől az inkluzív oktatásig, a családi támogatásig és a közösségi

[63] Elérhető itt: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_26_1380.
[64] Ezeket az elveket részben e jelentés II.II. szakasza ismerteti.

alapú beavatkozásokig terjedő integrált intézkedések révén kezeli a roma gyermekek előtt álló sajátos kihívásokat. Stratégiai lehetőséget kínál a roma gyermekek esetében – akiket továbbra is aránytalanul sújt a szegénység és a hátrányos megkülönböztetés – a célzottabb és hatékonyabb szakpolitikák előmozdítására, valamint a kirekesztettség generációkon átívelő ciklusának megtörésére. Bejelenti továbbá egy 5 millió EUR költségvetésű ESZA+ pályázati felhívás közzétételét is, amely a nem foglalkoztatott, oktatásban és képzésben nem részesülő fiatal romák (roma NEET-fiatalok[65]) foglalkoztatáshoz való hozzáférésének javítását célzó transznacionális projekteket támogatja.

A digitális készségek oktatás és képzés keretében történő biztosításának javításáról szóló tanácsi ajánlás a romák befogadása szempontjából is releváns, mivel előmozdítja a hátrányos helyzetű és marginalizált csoportok, köztük a romák méltányos hozzáférését, és felszólítja a tagállamokat, hogy kezeljék a digitális kirekesztéshez hozzájáruló hozzáférhetőségi, területi és társadalmi-gazdasági különbségeket. Az európai unióbeli humán tőkéről szóló tanácsi ajánlás kifejezetten elismeri a romákat azon csoportok között, amelyek akadályokkal szembesülnek a minőségi oktatás és képzés terén, hangsúlyozva, hogy célzott intézkedésekre van szükség a készségek és a foglalkoztatás terén fennálló különbségek kezelése érdekében. Az internetes megfélemlítés elleni, „Együtt az online biztonságért” című cselekvési terv kifejezetten elismeri, hogy a romák és más faji és etnikai kisebbségek különösen ki vannak téve a rendszerszintű kirekesztéshez kapcsolódó online zaklatásnak és jogellenes gyűlöletbeszédnek.

Az uniós források lehető legjobb felhasználása

A jelenlegi programozási időszakban (2021–2027) az ESZA+ 15 tagállamban mintegy 1,8 milliárd EUR-t biztosít a romák oktatására, foglalkoztatására és társadalmi befogadására irányuló célzott beavatkozások finanszírozására. Az ERFA ezt a lakhatásba, a szociális infrastruktúrába, az oktatásba és az egészségügybe történő célzott és általános beruházásokkal egészíti ki, amelyek közvetlenül vagy közvetve a romák javát szolgálják. A romák befogadására vonatkozó célzott tematikus feljogosító feltétel összekapcsolja az alapokat és a szakpolitikákat. A helyreállítási és rezilienciaépítési tervek számos szociálpolitikai területre kiterjedő intézkedéseket tartalmaznak. Ötvözik a beruházásokat és a reformokat a hátrányos helyzetű csoportokra, köztük a romákra összpontosítva, támogatva a digitális és pénzügyi készségek fejlesztését vagy az iskolai szegregáció megszüntetését. A Technikai Támogatási Eszköz abban is segíti a tagállamokat, hogy olyan stratégiákat és szakpolitikákat dolgozzanak ki, amelyek jobban kezelik a marginalizált roma közösségek előtt álló kihívásokat. Az eszköz például támogatja az inkluzív oktatást, beleértve az iskolai szegregáció megszüntetését célzó tevékenységeket is.

Az Erasmus+ program több mint 480, a roma közösségek befogadását előmozdító projektet támogatott; ezek közel 29 millió EUR-t tettek ki, és Unió-szerte mintegy 1500 szervezetet érintettek. A projektek elsősorban a fiatalokra, az iskolai oktatásra és a felnőttkori tanulásra helyezték a hangsúlyt, és olyan területeket öleltek fel, mint a roma közvetítők alkalmazása, az alulról szerveződő roma szervezetek Erasmus+ programhoz való hozzáférésének javítása, a roma holokausztról való tanulás, valamint a romani nyelv megőrzése. Az Európai Szolidaritási Testület 104 szervezet részvételével több mint 100 projektet támogatott a romák társadalmi befogadásának előmozdítása érdekében, és több mint 1,4 millió EUR-t biztosított, főként az oktatás, a kultúra, a sport, az egészségügy, a környezetvédelmi fellépés, a közösségi szerepvállalás és az ifjúsági önkéntesség területén. „Az EU az egészségért” program (2021–

[65] Elérhető itt: https://www.socialinnovationplus.eu/call/strengthening-the-european-child-guarantee-national-governance-systems-and-supporting-access-to-the-labour-market-for-roma-neets-2/.

2027) keretében számos kezdeményezés irányul a roma közösségeket érintő egészségügyi egyenlőtlenségekre, különös tekintettel a megelőzésre és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférésre. A ShowUp4Health például a társadalmi és környezeti tényezők kezelésével és a romák egészségügyi ismeretek terén szerzett jártasságának megerősítése révén foglalkozik a nem fertőző betegségekkel. Az olyan európai kezdeményezések, mint a SASTIPE, a MENTBOX és a JA MENTOR előmozdítják a romák minőségi mentális egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférését. Emellett a SOLACE projekt közösségi közvetítőkkel együttműködve kísérleti jelleggel tüdőrákszűrési programokat indított a horvátországi, görögországi és magyarországi roma népesség bevonásával. Az Interreg együttműködési lehetőségeket kínál, amint azt a CHESS START projekt is szemlélteti, amelyben több mint 100 roma gyermek vett részt Romániából és Magyarországról.

A Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek programon (CERV) keresztül a Bizottság továbbra is támogatta a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontokat olyan nemzeti roma platformok létrehozásában vagy megerősítésében, amelyek biztosítják a romák döntéshozatali folyamatokban való részvételét. A Bizottság egy transznacionális projektet is finanszíroz, a ROVA-t, amely megerősíti a roma nem kormányzati szervezetek kapacitását. A Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program keretében az EQUAL és a REM pályázati felhívásai támogatják a rasszizmus és a hátrányos megkülönböztetés – többek között a cigányellenesség – elleni küzdelmet célzó tevékenységeket, valamint a roma holokauszttal és a roma rabszolgasággal kapcsolatos megemlékezéseket és oktatási tevékenységeket. Emellett a program keretében három, a kapacitásépítés, a kultúra, az érdekérvényesítés és a roma jogok területén tevékenykedő, uniós szintű, romák által vezetett szervezet a Bizottság intézményi partnereként működik, és működési támogatásban részesül.

Iránymutatás a romák egyenlőségének, társadalmi befogadásának és részvételének előmozdítását célzó uniós alapok hatékony felhasználásához

Az uniós szintű célkitűzések elérése felé történő előrehaladás felgyorsítása érdekében a „közös, de differenciált megközelítéssel” összhangban a Bizottság felszólítja a tagállamokat, különösen azokat, amelyek jelentős roma népességgel rendelkeznek, hogy:

- **erősítsék meg az irányítási struktúrák és az uniós alapok közötti kapcsolatot**, biztosítva, hogy a romák egyenlőségével és társadalmi befogadásával kapcsolatos prioritások tükröződjenek a programtervezésben, -végrehajtásban és -értékelésben, támogatva az uniós romastratégiai keret céljainak 2030-ig történő elérését,
- **ötvözzék a roma közösségek sajátos szükségleteinek kezelésére irányuló célzott intézkedéseket az inkluzív általános szakpolitikákkal és szolgáltatásokkal**, különös figyelmet fordítva az oktatásra, a foglalkoztatásra, az egészségügyre, a lakhatásra és a társadalmi befogadásra, biztosítva a szakpolitikai területek összehangolt és integrált fellépését és a hosszú távú beruházásokat a kirekesztés sokrétű és egymással összefüggő dimenzióinak kezelése érdekében,
- **biztosítsák, hogy az oktatás és a lakhatás terén megvalósuló uniós finanszírozású beruházások előmozdítsák a szegregáció felszámolásának és a szegregáció tilalmának elvét**, priorizálva a szegregáció felszámolását annak érdekében, hogy a romák többségi iskolákba és lakókörnyezetekbe való integrálása révén megszüntessék vagy jelentősen csökkentsék a fennálló szegregációt, biztosítva ugyanakkor, hogy amennyiben az szegregáció azonnali felszámolása nem lehetséges, a beruházások ne hozzanak létre új szegregált

környezetet, illetve ne erősítsék meg a fennállót (a szegregáció tilalma), és előkészítsék a terepet a szegregáció jövőbeli felszámolásához.

Az irányítás és a szakpolitikai koordináció megerősítése

Az európai szemeszter továbbra is figyelemmel kísérte a romák helyzetét, és iránymutatást nyújtott a tagállamoknak a tartós kihívások kezelését célzó reformok és beruházások megtervezéséhez és végrehajtásához. Az európai szemeszter 2026. évi ciklusával összefüggésben a tanácsi ajánlás preambulumbekezdései megállapították, hogy kezelni kell a roma közösségek előtt álló kihívásokat Bulgáriában, Csehországban, Görögországban, Magyarországon, Romániában, Szlovákiában és Spanyolországban. A Tanács által elfogadott egymást követő foglalkoztatáspolitikai iránymutatások következetesen a marginalizált roma közösségeket is a célzott munkaerőpiaci aktiválást igénylő csoportok között azonosítják, és a romák egyenlőségének szempontját beépítik az Unió foglalkoztatáspolitikai koordinációs keretébe.

Ami a jövőt illeti, a 2028–2034-es időszakra vonatkozó többéves pénzügyi keret (MFF) keretében készülő nemzeti és regionális partnerségi tervek[66] fontos lehetőséget kínálnak a tagállamok számára e kihívások átfogóbb és célzottabb kezelésére. A Bizottság a 2028–2034-es időszakra vonatkozó többéves pénzügyi keret több szabályozási javaslatába – többek között az AgoraEU-ba, a Jogérvényesülés programba és az Erasmus+-ba –beépítette a romák egyenlőségét és társadalmi befogadását, mivel a romák társadalmi befogadása továbbra is uniós politikai és társadalmi prioritás.

A romák részvételének és az érdekelt felek bevonásának előmozdítása

A Bizottság a strukturált párbeszéd, a kapacitásépítés és az intézményi együttműködés révén továbbra is támogatta a romák részvételét. Az Európai Roma Platform minden évben összefogja a hatóságokat és a civil társadalmat, hogy meghatározzák a prioritásokat, és értékeljék a 2030-as célok elérése felé tett előrehaladást. Az érdekelt felekkel folytatott együttműködés magában foglalta a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontokkal és más érintett nemzeti hatóságokkal, a civil társadalommal és az egyenlőség előmozdításával foglalkozó szervek európai hálózatával (Equinet) tartott rendszeres találkozókat is[67].

A Bizottság továbbra is együttműködött az EU Tanácsának soros elnökségét betöltő tagállamokkal és az Európai Parlamenttel annak biztosítása érdekében, hogy a romák egyenlősége, társadalmi befogadása és részvétele továbbra is kiemelt helyen szerepeljen a politikai napirenden. Aktívan támogatta továbbá a Roma Hetet, a Nemzetközi Roma Napot és a Roma Holokauszt Emléknapját azáltal, hogy külön nyilatkozatokat adott ki, és részt vett az augusztus 2-i auschwitzi megemlékezésen.

Az egyenlőség előmozdítása és a cigányellenesség elleni küzdelem

A cigányellenesség elleni küzdelemhez valamennyi szakpolitikai területen folyamatos fellépésre van szükség. A Bizottság kettős megközelítést alkalmazott: a probléma közvetlen kezelése célzott fellépés és nyilvános kommunikáció révén, és ezzel egyidejűleg a cigányellenesség elleni küzdelem általános érvényesítése az ágazati szakpolitikai területeken.

[66] A 2028–2034-es időszakra vonatkozó többéves pénzügyi keretre irányuló bizottsági javaslat értelmében a nemzeti és regionális partnerségi tervek számos uniós finanszírozási forrást fognának össze, többek között az Európai Szociális Alapot és az Európai Regionális Fejlesztési Alapot.
[67] Elérhető itt: https://equineteurope.org/.

Az évek során a Bizottság folytatta strukturált együttműködését az Európa Tanáccsal számos közös programon, nevezetesen az alábbiakon keresztül: i. a 2024 júniusában indított Roma Memory program, amelynek célja a roma holokauszttal kapcsolatos tudatosság és emlékezés előmozdítása; ii. a ROMACT, amely megerősítette a helyi és regionális önkormányzatok képességét a romák társadalmi befogadásának biztosítása terén; és iii. az EQUIROM, amely a médiában a romákkal kapcsolatos pozitív narratívák révén küzdött a cigányellenesség ellen. Emellett a Nemzetközi Roma Napon indított Roma on Par közösségimédia-kampány célja a cigányellenesség elleni küzdelem és a romákkal kapcsolatos negatív sztereotípiák leküzdése.

A Bizottság emellett támogatja az UNESCO-nak az EU-ban a rasszizmus elleni oktatás terén végzett munkáját, amint azt az EU rasszizmus elleni uniós stratégiája is előirányozza. 2026 márciusában az UNESCO kétéves projektet indított, amelyet a Bizottság finanszírozott, és amely kifejezetten a rasszizmus különböző formáival, például a cigányellenességgel foglalkozik. A projekt célja, hogy forrásokat biztosítson az oktatók számára ahhoz, hogy a tanulókat a kortárs rasszizmusról és annak történelmi örökségéről taníthassák, ezáltal inkluzívabb tanulási környezetet teremtve a roma tanulók számára[68].

KÖVETKEZTETÉS

Az uniós romastratégiai keret elfogadása óta a tagállamok megerősítették nemzeti romastratégiáik végrehajtásának intézményi alapjait. A 2023–2025-ös időszakban folytatódott a kulcsfontosságú irányítási struktúrák fejlesztése a tagállamokban. A nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok megerősítették koordinációs szerepüket, strukturáltabbá vált a romákkal és a romákat támogató civil társadalommal folytatott párbeszéd, és több ország beszámolt a romák közigazgatásban és választott tisztségekben való képviseletének bizonyos mértékű növekedéséről is. Emellett több szakpolitikai területen is látható előrelépés történt: nőtt a cigányellenesség politikai szintű felismerése, javult a roma gyermekek koragyermekkori nevelésben való részvétele, nőtt a romák foglalkoztatási aránya, és a tagállamok kiterjesztették a lakhatásra, az egészségügyre és a szociális védelemre vonatkozó intézkedéseket. Az uniós finanszírozás a teljes időszakban inkluzív nemzeti reformokat és kezdeményezéseket támogatott.

A 2024. évi romafelmérés az uniós romastratégiai keret nyomon követésére használt 16 mutató közül 10 esetében javulást mutat. Például úgy tűnik, hogy az uniós romastratégiai keret foglalkoztatással kapcsolatos céljainak többsége 2030-ra elérhető közelségbe kerül. Mindazonáltal továbbra is jelentős erőfeszítésekre van szükség valamennyi cél eléréséhez, többek között a nemzeti célok következetesebb meghatározása révén. A rövid távú finanszírozás, az egyenlőtlen nyomonkövetési keretek és a kormányzati szintek közötti korlátozott koordináció továbbra is aláássa a romák egyenlőségét és társadalmi befogadását célzó szakpolitikák hatékonyságát és fenntarthatóságát.

Az elkövetkezendő évek döntő jelentőségűek lesznek. A cigányellenesség elleni küzdelemhez, valamint a romák egyenlősége, társadalmi befogadása és részvétele terén történő további előrelépéshez tartós politikai elkötelezettségre, hatékony rendszerszintű reformokra, erősebb intézményi kapacitásra, integrált, ágazatközi szakpolitikai megközelítésekre és kiszámítható hosszú távú beruházásokra lesz szükség. A hatékony végrehajtás és az erős állami vezetés

[68] Elérhető itt: https://www.unesco.org/en/articles/unesco-launches-new-programme-address-racism-and-through-education-europe.

szintén alapvető fontosságú lesz. A következő többéves pénzügyi keret fontos lehetőséget kínál majd ezen erőfeszítések további fokozására.

A romák egyenlősége, társadalmi befogadása és részvétele nem csupán az alapvető jogokban gyökerezik, hanem stratégiai prioritást is jelent Európa számára. A demográfiai hanyatlás, a munkaerőhiány és a növekvő globális verseny összefüggésében a romák – Európa egyik legfiatalabb népességcsoportjának – társadalmi befogadása hozzájárulhat a gazdasági rezilienciához is. A 2030-ig tartó időszakra vonatkozó uniós romastratégiai keretnek továbbra is elő kell mozdítania ezeket a prioritásokat, egyúttal hozzá kell járulnia Európa hosszú távú kohéziójához és versenyképességéhez, tükrözve az EU arra vonatkozó kötelezettségvállalását, hogy senki se maradjon ki.